

BCR3101

Bacheloroppgave

Høyskolen Kristiania

Holdning og atferd mot delfiner i fangenskap

(Bilde er hentet fra Animalpicturesociety.com)

Vår 2016

Denne bacheloroppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Markedshøyskolen.

Markedshøyskolen er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.

Førord

Dette er vår avsluttende oppgave i bachelorgraden Reiselivsledelse ved Høyskolen Kristiania. Undersøkelsen tar utgangspunkt i tidligere benyttet pensum samt ekstern litteratur og teori. Prosessen har vært svært læringsrik, og vil gi oss nyttig informasjon i arbeidslivet.

Vi vil rette en stor takk til Nigel Halpern for meget god veiledning og støtte gjennom hele vår bacheloroppgave. Han har vist stor interesse og engasjement, hvilket har gitt oss ekstra motivasjon og stort pågangsmot.

Vi ønsker å takke alle respondentene som har besvart spørreundersøkelsen, som gjorde gjennomføringen av undersøkelsen til en god opplevelse. Til slutt vil vi takke *hverandre* for et svært godt samarbeid.

God lesing!

Sammendrag

Formålet var å finne ut om det er en sammenheng mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z. Dette for å få en indikasjon på unge voksnes grad av positiv eller negativ holdning til delfiner i fangenskap. Interessen for temaet ble dannet på bakgrunn av det økende fokuset på bærekraftig turisme og dyrevelferd i nyere tid.

Oppgavens problemstilling: *Er det et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z i Norge, i forbindelse med tumlere og spekkhoggere i fangenskap?*

Undersøkelsen foregikk kvantitativt med et tverrsnittdesign, og datainnsamlingsmetoden ble gjennomført med hjelp av en spørreundersøkelse for studentene ved Høyskolen Kristiania. Datasettet ble videre foretatt i analyser via programvaren SPSS, hvor resultatene kunne avsløre en sammenheng mellom holdning og atferd. Funnene ble videre knyttet opp mot valgt teori og tidligere forskning. Resultatene viste en sterk korrelasjon med en negativ holdning og atferd mot delfiner i fangenskap. Det kan foreligge andre faktorer som påvirker holdningen og atferden, men grunnet begrensningene i oppgaven ble det kun fokusert på variablene: kunnskap, dyrejakt, dokumentarfilmer, kjønn og dyrevant. Det ble også fokusert på bærekraftig turisme og forskjellen mellom spekkhoggere og tumlere i fangenskap. Faktoren om at bærekraftig turisme er viktig kan bekreftes, og akseptnivået for spekkhogger og tumler i fangenskap utgjorde ingen betydelige forskjeller. Dette kan tyde på at respondentene er klar over de forskjellige konsekvensene ved hold av slike dyr.

Innholdsfortegnelse

1.0. Innledning.....	8
1.1. Bakgrunn for oppgaven.....	8
1.2. Problemområde.....	10
1.3. Formålet med prosjektet.....	14
1.4. Problemstillinger.....	14
1.5. Oppgavens struktur.....	14
2.0. Redegjøring/Teori.....	16
2.1. Bakgrunn for valg av teori.....	16
2.2. Holdninger.....	16
2.2.1. Funksjonell holdningsteori.....	17
2.2.2. Kognitiv dissonans.....	18
2.2.3. Holdningsmatrisen.....	19
2.3. Atferd.....	20
2.3.1. Handlinger.....	20
2.3.2. Følelser.....	21
2.4. Samsvar mellom holdning og atferd.....	21
2.5. Miljø og turisme.....	22
2.5.1. Bærekraft.....	22
2.5.2. Turisme og dyrelivet.....	22
2.5.3. Konsekvenser for dyrelivet.....	23
3.0. Hypoteser.....	25
4.0. Metode og design.....	27
4.1. Bakgrunn for valg av metode.....	27
4.2. Kvantitativ metode.....	27
4.3. Undersøkellesdesign.....	27
4.3.1. Deskriptivt design.....	28
4.3.2. Tverrsnittdesign.....	28

4.4. Utvalgsstrategi.....	28
4.4.1. Generasjon Y og Z.....	29
4.4.2. Bekvemmelighetsutvalg.....	29
4.5. Operasjonalisering.....	29
4.6. Utarbeidelse av spørreskjema.....	30
4.6.1. Måleskala.....	31
4.6.2. Pre-test.....	31
4.7. Datainnsamling.....	32
5.0. Analyseteori.....	34
5.1. Deskriptiv analyse.....	34
5.1.1. Korrelasjonsanalyse.....	34
5.1.2. Independent-sample t-test.....	35
6.0. Resultater.....	37
6.1. Respondentene.....	37
6.1.1. Kjønn.....	37
6.1.2. Alder.....	38
6.1.3. Studieretning.....	38
6.1.4. Svardato.....	39
6.2. Korrelasjonsanalyse og Independent-samples t-test.....	39
6.2.1. Kjønn og holdning.....	39
6.2.2. Kunnskap og holdning.....	40
6.2.3. Dyrejakt og holdning.....	41
6.2.4. Dyrelevant og holdning.....	42
6.2.5. Dokumentarfilmer og holdning.....	42
6.2.6. Tumler vs. Spekkhoggere og holdning.....	43
6.2.7. Bærekraftig turisme og holdning.....	44
6.3. Holdning og atferd.....	44
7.0. Hypotesetesting.....	46
7.1. Diverse fellestrekk.....	46
7.2. Tumler vs. Spekkhogger.....	49
7.3. Bærekraftig turisme.....	49

7.4. Positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd.....	50
7.5. Undersøkelsens svakheter.....	52
8.0. Konklusjon.....	54
8.1. Videre forskning.....	55
9.0. Referanseliste.....	57

Antall ord: 12 830

Vedlegg

Vedlegg 1: Spørreundersøkelse - Dyreparker

Figurer

Figur 1: Holdningsmatrise

Figur 2: Eksempel: holdning og atferd mot SeaWorld

Bilder

Bilde 1: Tumlere

Bilde 2: Spekkhoggere

Diagrammer

Diagram 1: Antall kvinner og menn

Diagram 2: Respondentenes alder

Diagram 3: Respondentenes studieretning

Diagram 4: Respondentenes svardato

Tabeller

Tabell 1: Deskriptiv analyse: kjønn og holdning

Tabell 2: Independent-sample t-test: kjønn og holdning

Tabell 3: Deskriptiv analyse: kunnskap og holdning

Tabell 4: Korrelasjonsanalyse: kunnskap og holdning

Tabell 5: Deskriptiv analyse: dyrejakt og holdning

Tabell 6: Korrelasjonsanalyse: dyrejakt og holdning

Tabell 7: Deskriptiv analyse: dyrelevant og holdning

Tabell 8: Independent-sample t-test: dyrelevant og holdning

Tabell 9: Deskriptiv analyse: dokumentarfilmer og holdning

Tabell 10: Independent-sample t-test: dokumentarfilmer og holdning

Tabell 11: Deskriptiv analyse: tumler vs. spekkhogger og holdning

Tabell 12: Deskriptiv analyse: bærekraftig turist og holdning

Tabell 13: Korrelasjonsanalyse: bærekraftig turist og holdning

Tabell 14: Deskriptiv analyse: holdning og atferd

Tabell 15: Korrelasjonsanalyse: holdning og atferd

1.0. Innledning

1.1. Bakgrunn for oppgaven

Dyr er mye brukt som turistattraksjoner rundt om i verden, hvilket kan finne sted ved: fornøylesparker, dyreparker eller akvarium. I mai 2016 står det på Merrian-Websters nettsider at slike attraksjoner innebærer et utvalg av diverse dyr, og finnes som oftest i en inngjerding for at gjestene (gjærne betalende) skal ha mulighet til å oppleve de forskjellige artene på nært hold. Noen eksempler på turistattraksjoner som inkluderer dyr er: elefantridning, sjøpattedyrshow og safari. Nettsiden nevner videre at attraksjonene har med hensikt å underholde turister ved å vise frem dyrene, enten ved forestillinger eller observasjoner.

Et ofte omdiskutert tema i media er fangenskap av dyr, hvor dyrene ikke blir behandlet etisk riktig. I mai 2016 skriver Dyrs Rettigheters nettsider at dyr i fangenskap er med å drive visse arter bort fra opprinnelig habitat til et avgrenset område, som ofte ikke oppfyller alle behovene som trengs. Da fangenskap strider mot det naturlige, kan det være mange som mener at dette ikke er akseptabelt. Nettsiden hevder videre at “mennesker og dyr er likeverdige og har krav på å bli behandlet med respekt. Å holde dyr fanget og å stille dem ut som om de var verdiløse ting, er å behandle dem respektløst. Derfor er det etisk uakseptabelt å stille ut levende individer”.

Fokuset oppgaven retter seg mot er holdninger og atferd mot dyr i fangenskap. Oppgaven er avgrenset til sjøpattedyr, og fokuserer på delfiner. Det finnes mange forskjellige typer delfiner, men valget ble spekkhoggere og tumlere. I mai 2016 påpeker Rådet for Dyreetikks nettsider at spekkhoggere er den største arten som holdes fanget, og tumlere den mest vanlige i parker med sjøpattedyr. Dyrene blir holdt fanget rundt om i verden, blant annet i SeaWorld i Florida, Loro Parque på Tenerife, og Atlantis på The Palm i Dubai. I oppgaven brukes begrepet delfiner når det snakkes om både spekkhoggere og tumlere. Artene blir spesifisert hver for seg, hvis forskjeller skal utdypes. Likevel nevnes spekkhoggere og tumlere hver for seg når problemstillingene, formålet eller hypotesene nevnes.

I mai 2016 skriver SeaWorld Entertainments nettsider at SeaWorld har “i mer enn 50 år har selskapet vært en ledende temapark og underholdningsselskap som leverer personlige, interaktive og lærerike opplevelser, og er en av verdens fremste zoologiske organisasjoner” (egen oversettelse). SeaWorld har sjødyr som hovedattraksjoner, og mennesker verden over reiser hit for å blant annet se delfiner. Etter filmen *Blackfish* fra 2013 har holdningen til mange blitt drastisk endret.

Filmen *Blackfish*, regissert av Gabriela Cowperthwaite i 2013, omhandler spekkhoggeren Tilikum som ble fanget i 1983, og først brakt til Sealand of the Pacific i Canada. I 1992 ble han fraktet videre til Sea World i Florida etter å ha drept en ansatt i 1991. Tilikum er ansvarlig for tre dødsfall til sammen: i 1991, 1999 og 2010. Han er en aggressiv spekkhogger, og den største som lever i fangenskap. Filmen har et budskap om hvor negativt spekkhoggere i fangenskap er, og at mennesker egentlig er uvitende om sjøpattedyrene.

I en artikkel som omhandler *Blackfish* sin effekt på SeaWorld skriver Rupert Neate at etter lanseringen av filmen i 2013 ble det dårlig salg, fortjeneste og oppmøte i SeaWorld. Selskapet kom med en finansiell rapport hvor netto inntekter falt fra 37,4 millioner amerikanske dollar i 2014 (andre kvartal) til 5,8 millioner i 2015. Oppmøte falt fra 6,58 til 6,48 millioner besøkende, omsetningen falt fra 405 til 392 millioner, og fortjenesten falt med 84% (The Guardian, 06. august 2015). I mai 2016 står det på Dyrs Rettigheters nettsider at “antall delfinier i Vesten har falt dramatisk de siste årene. England som for få år siden hadde 17 anlegg, har nå ingen”.

Basert på tallene nevnt ovenfor, kan det tyde på at mennesker er blitt klar over problemene spekkhoggere i fangenskap medfører. I en artikkel som omhandler spekkhoggere i SeaWorld skriver Joel Manby at SeaWorld skal avslutte oppdrett av spekkhoggere. Dette fordi SeaWorld nå mente de ble nødt til å svare på den holdningsendringen selskapet selv var med på å skape. Videre skriver Manby at bedriften heller ikke har fanget en spekkhogger fra vill tilstand på nesten 40 år, slik at den generasjonen hvaler som er i fangenskap hos SeaWorld nå vil være den siste. Selskapet vil også gradvis avslutte spekkhoggershowene. Videre nevner han at det å slippe spekkhoggerne fri ikke vil være en smart løsning, da tidligere erfaringer tyder på at dyrene trolig vil dø (LA Times, 17. mars 2016).

I mai 2016 står det på Dolphin Projects nettsider at Richard O'Barry var en delfintrener for Miami Seaquarium i 10 år før han sluttet for over 40 år siden. Han har i perioden etter Miami Seaquarium jobbet aktivt mot delfiner i fangenskap. I disse fire tiårene har han reddet og rehabilitert delfiner verden over, og jobber aktivt for å bli kvitt delfinjakt. Nettsiden forteller videre at han har skrevet bøker som *Behind the Dolphin Smile* (1989) og *To Free a Dolphin* (2000). Han har hovedrollen i den Oscar-vinnende dokumentarfilmen *The Cove* og i tv serien fra Animal Planet *Blood Dolphins*. Han startet i 1970 veldedighetsorganisasjonen *Dolphin Project*.

I mai 2016 skriver Dolphin Projects nettsider hvorfor Richard O'Barry drastisk endret mening om dyreparkene. O'Barry var blant annet med på å trene den første spekkhoggeren som ble fanget fra vill tilstand, og tumlerne som skulle være med i den amerikanske tv serien *Flipper*. Det var da den ene tumleren fra Flipper tok selvmord i armene til O'Barry grunnet sosialt stress, at holdningen hans ble endret. Ifølge filmen *The Cove*, regissert av Louie Psihoyos i 2009, føler O'Barry seg skyldig, fordi Flipper var med på å lage suksess av industrien.

Filmen *Blackfish*, med den drastiske effekten *Blackfish* hadde på SeaWorld i Florida samt historien til O'Barry, var med på å fremheve spørsmålet om fremtidig besøk av dyreparkene. De fleste vil mest sannsynlig hevde de vil et dyr vell, men ved å betale en dyrepark for å se sjøpattedyr er man med på å holde industrien i gang. Det kan virke på SeaWorlds handling om å fjerne spekkhoggere, at folk har forstått problemet med arten. Da SeaWorld og andre bedrifter fortsetter med tumlere, kan det antas at turister tror det er betydelige forskjeller mellom artene.

1.2. Problemområde

Ifølge Eline Benestand Hågvar er *pattedyr* varmblodige dyr som ofte har pels. De føder levne fostre, og legger ikke egg slik som fugler gjør. Pattedyr er en kategori av dyr med et veldig vidt spekter av forskjellige arter. Forfatteren påpeker spesielt at pattedyr er særegne på grunn av melkekjertlene, hvilket ingen andre klasser i dyreriket har (Hågvar 2010, 316). I mai 2016 er pattedyr ifølge Store Norske Leksikons (SNLs) nettsider blant annet dyr som lever på land, i vann, i luften, nede i jorden eller oppe i trærne, hvor oppgaven fokuserer på de som lever i vann og kalles for *sjøpattedyr*. Nettsiden nevner videre at hvaler, sjøkuer og seler er dyrene

sjøpattedyr først og fremst omfatter, hvor *Delphinidae*, som på norsk kalles *delfiner*, er en underkategori av hvaler.

Bilde 1: Tumlere (Bilde hentet fra Zooborns hjemmeside)

I mai 2016 skriver Rådet for Dyreetikks nettsider at en av de vanligste sjøpattedyrene i fangenskap er delfintypen *Tursiops truncatus*, som på norsk kalles *tumler*, og kan bli opptil 4 meter lang. Arten har en høy levealder, og ungene holder sammen med moren i mellom 3 og 10 år. Tumlere er en sosial art, og kan holde sammen i flokker på 10 – 30, men også flokker på 100 - 1000 dyr. Nettsiden skriver videre at hørselen er en viktig del av en tumlerens tilværelse. De bruker hørselen både for å lokalisere seg selv og andre, og kommuniserer med andre dyr via lydsignaler. De nevner også at tumlere beveger seg 50 - 100 km i løpet av en dag, og kan fort komme opp i en hastighet på 40 km/t.

Bilde 2: Spekkhoggere (Bilde er hentet fra Rebelmouses hjemmeside)

I mai 2016 er ifølge Norsk Polarinstituttets nettsider *Orcinus orca*, som på norsk kalles *spekkhoggere*, den største typen delfin. I mai 2016 skriver SNLs nettsider at spekkhoggere kan bli opptil 7 – 9 meter. I mai 2016 påpeker SeaWorld of Hurts nettsider at spekkhoggere kan leve opptil 60 - 70 år for hannen, og 80 - 100 år for hunnen. I mai 2016 skriver SNLs nettsider at det spesielle med arten er at det ofte er familier som holder sammen i flere generasjoner. I mai 2016 nevner Rådet for Dyreetikks nettsider at spekkhoggerne, på lik linje med tumleren, har høy grad av sosiale egenskaper. Flere fellestrekk er blant annet deres bruk av hørsel, kommunikasjonsevner, og høye levealder. Spekkhoggere beveger de seg mer enn tumlere, med opptil 160 km i løpet av en dag, skriver SeaWorld of Hurts nettsider i mai 2016.

Delfiner i fangenskap skaper mange etiske problemer ovenfor dyrene. De positive sidene er færre for dyrene selv, men for mennesker har det stor underholdningsverdi. For eksempel SeaWorld, som har hatt både spekkhoggere og tumlere i mange år, har hatt en stor suksess og høy omsetning på grunn av sine show med artene. Dyrene gir også store forskningsmuligheter i fangenskap, skriver Andreas R. Graven i en artikkel som omhandler delfiners hukommelse (Forskning, 10.08.2013). I mai 2016 skriver National Geographics nettsider at problemet med forskningen er at dyrene forandrer atferdsmønster og naturlig væremåte i fangenskap. Derfor er det ikke sikkert at forskningen stemmer med slik delfinene oppfører seg naturlig. Ifølge filmen *The Cove*, regissert av Louie Psihoyos i 2009, nevner de også at mange påstår at det pågår forskning på dyrene, men at dette egentlig ikke stemmer.

Som det blir fortalt i filmen *The Cove*, regissert av Louie Psihoyos i 2009, kan arten ta sitt eget liv. Dette kan for eksempel gjøres ved at delfinen tar et siste åndedrag, og synker ned på bunn for å drukne. Filmen forklarer videre at slike hendelser ofte forårsakes av sosialt stress, som Rådet for Dyreetikks nettsider omtaler i mai 2016 som det viktigste og mest alvorlige problemet. Nettsiden skriver videre at sosialt stress blant annet kan oppstå fordi dyrene er vant til å oppholde seg i store flokker. Det kan også oppstå fordi dyrene kan være aggressive mot hverandre, og det å unngå andre dominante delfiner i et basseng er vanskelig.

I mai 2016 skriver SeaWorld of Hurts nettsider at spekkhoggere har høy dødelighet. Vanligvis kan levealderen være opptil 100 år, men i fangenskap er gjennomsnittslevealderen 13 år. I mai 2016 bekrefter Rådet for Dyreetikks nettsider at dødeligheten for tumleravkom også er høy, og at reproduksjon er vanskelig fordi ungene som oftest dør i fangenskap. Dette vil si at det er

nødvendig å hente inn nye delfiner fra vill tilstand, hver gang parkene trenger flere delfiner. Ifølge filmen *Blackfish*, regissert av Gabriela Cowperthwaite i 2013, er høy dødelighet spesielt problematisk for spekkhoggere da innhenting av nye spekkhoggere splitter familier. De nevner videre at dyrene er høyt utviklet følelsesmessig, og oppsplittingen skaper et stort savn og frustrasjon. Dette kan også være et problem for tumlere hvis mennesker skulle splitte mødre og barn fra hverandre før avkommet er selvstendig.

I mai 2016 skriver SeaWorld of Hurts nettsider at et problem delfiner har i fangenskap er bevegelsesmulighetene. Da delfinene er vant til å bevege seg over større avstander vil ikke et basseng tilstrekkelig, og kan sammenlignes med et badekar for oss mennesker. Nettsiden skriver videre at en spekkhogger ofte får bøyd ryggfinne, fordi musklene blir lite utviklet da de ikke kan svømme fritt. Det kan også være fordi dyrene får unaturlig kosthold, som opptint død fisk, gris og kubein. Den bøyde ryggfinnen ses sjelden i vill tilstand, og er et tegn på en syk eller skadet spekkhogger. I mai 2016 skriver Rådet for Dyreetikks nettsider om vanskeligheter med kommunikasjon i basseng da lyden bærer dårlig på glatte vegger. Det er også mye støy fra mennesker i dyreparker, som igjen fører til stress blant dyrene.

I mai 2016 skriver Dyrs Rettigheters nettsider at på grunn de store problemene med delfiner i fangenskap, er det ikke tillatt med delfinarium i Norge. Dette fordi Rådet for Dyreetikk konkluderte med i 1995 at dette ikke er etisk riktig. I april 2016 nevner Dag O. Hessen gjennom Dyrs Rettigheters nettside at mennesker er blitt mer bevisste på dyreetikk, som kan ha hatt en påvirkning på beslutningen.

I april 2016 skriver The International Union for Conservation of Natures (IUCNs) nettsider at de for tiden vurderer å gi spekkhoggeren vernestatus som mangelfull, fordi det er blitt foreslått å kategorisere spekkhoggere inn i flere kategorityper. Dette baserer seg blant annet på: levemåte, kosthold og fargemønster. Noen lokale bestander anses truet på grunn av mangel på: byttedyr, tap av habitat, forurensning (av PCB), fangst til dyreparker, og konflikter med fiskeriene. Denne oppgaven tar ikke hensyn til de forskjellige typer spekkhoggere, og ser på spekkhoggere som en artstype. Dette fordi nettsiden skriver at arten fortsatt er til vurdering, og at det ikke er fastslått forskjellige underarter enda. Nettsiden nevner videre at hittil er ikke tumleren en utrydningstruet art, til tross for historiske drap. Blant annet på Færøyene og i Japan drepes mange delfiner i året.

1.3. Formålet med prosjektet

Formålet med oppgaven er å undersøke om Y og Z generasjonenes holdninger henger sammen med atferden i henhold til spekkhoggere og tumlere i fangenskap. Hovedessensen er å finne ut om disse generasjonene vil ta avstand fra dyreparker som inneholder sjøpattedyr da forskning tyder på dårlig levestandard hos dyrene. Resultatet skal kunne vise en antydning til om dette er to variabler som henger sammen. Videre vil det undersøkes om viktigheten av en bærekraftig turisme står sentralt hos generasjonene, og om dette har en sammenheng med holdningene. Det blir også satt lys på om flertallet har felles kjennetegn, og undersøkt om det er en forskjell i holdningen mot spekkhoggere og tumlere i fangenskap. Oppgaven kan sette fokus på et viktig og aktuelt tema, og belyse konsekvenser for dyr i turismesammenheng. Den kan også bidra til å undersøke om holdningene og atferden mot dyr i fangenskap får en positiv eller negativ retning. Dette for å se om dyrevelferden er viktig for utvalget.

1.4. Problemstillinger

P.1.0. *Er det et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z i Norge, i forbindelse med tumlere og spekkhoggere i fangenskap?*

P.1.1. *Er det viktig for respondentene med bærekraftig turisme i henhold til oppgavens tema?*

P.1.2. *Er det noen forskjell på respondentenes akseptnivå for spekkhoggere og tumlere i fangenskap?*

P.1.3. *Er det noen kjennetegn som kan korrelere eller sammenlignes sterkt med holdningen til respondentene?*

1.5. Oppgavens struktur

Først blir oppgavens opprinnelse begrunnet, og problemområde rundt tema forklart. Dette utgjør til slutt et formål og en problemstilling. Videre redegjøres det for kjerneteori, som

inneholder begrepene: holdning, atferd, og miljø og turisme. Dette med fokus på dyrelivet. Holdningsmatrisen vil bli brukt til å generalisere respondentene inn i samme kategori.

Neste steg er å beskrive den valgte metoden og designet for oppgaven. Undersøkellesdesign, utvalgsstrategi, operasjonalisering, utarbeidelse av spørreskjema, og datainnsamlingsmetode er begrepene som blir tatt opp under denne delen av oppgaven, med spørreundersøkelsen som vedlegg. Deretter blir resultatene fra undersøkelsen fremlagt, med analyser som blir gjennomført. Videre skal resultatene sammenlignes med hypotesene og problemstillingene, og knytte kjernet teori og tema opp mot funnene. Dette vil gi et inntrykk av hvordan Y og Z generasjonenes holdning og atferd er til dyr i fangenskap. Til slutt skal undersøkelsens svakheter redegjøres for, og en konklusjon skal utformes.

2.0. Redegjøring/Teori

2.1. Bakgrunn for valg av teori

I dette kapitlet redegjøres det for relevant teori til oppgavens problemstilling og hypoteser. Kjerneteorien som blir benyttet omhandler holdninger med holdningsmatrisen, atferd, miljø og turisme. Grunnen til bruk av holdning og atferd er at de ønskes og kobles opp mot Y og Z generasjonenes interesse for dyreetikk. Bærekraft og turisme med fokus på dyrevelferd blir redegjort for i teorien, for å forstå konsekvenser turismen påfører dyrelivet, med eksempler fra det virkelige liv.

2.2. Holdninger

Holdninger defineres ifølge Alice Eagly og Shelly Chaiken som “en psykologisk tendens som blir uttrykket ved at et objekt blir vurdert med en grad av fordelaktighet eller ufordelaktighet” (Eagly og Chaiken 1998, 269). Med andre ord kan holdninger forklares som en generell og evaluerende innstilling til et objekt (Kaufmann 2009). Psykologisk tendens forklares av Bendik Samuelsen og Lars Erling Olsen ved at holdningens eksistens er på innsiden av et menneske, og at denne variabelen ikke er observerbar (Bendik Samuelsen og Lars Erling Olsen 2007). Det antas at den eksisterer ved responsen en person får via stimuli. I mars 2016 hevder Frode Svartdal på SNLs nettsider at *stimuli* er sanseorganene som blir påvirket av en rekke variabler, for eksempel objekter eller omverdenen. Altså vil ikke holdningen til en person kunne ses, men reaksjonene kan observeres gjennom et resultat av eksponering av et objekt, som for eksempel dyr i fangenskap. Samuelsen og Olsen nevner videre at ved å måle holdninger, måles reaksjonene mennesker utsettes for ved stimulus, og blir dermed en indirekte måte å måle holdninger på (Samuelsen og Olsen 2007). For eksempel kan en turist besøke en dyrepark, som kan gi en fordelaktig eller ufordelaktig reaksjon for personen ved eksponering av delfiner. Personen kan få en positiv eller negativ respons, som utgjør en holdning til delfiner i dyreparker.

Objektene holdningene påvirkes av kan være: abstrakte (dyreparker med sjøpattedyr), konkrete (SeaWorld), individe (delfiner), grupperte- (generasjon Y og Z), konkrete atferdsmønstre (besøke dyreparker), eller generell atferd (være miljøvennlig). Mer spesifikt i oppgaven ser man på holdning til objekt som individ, hvor individet identifiserer seg som spekkhoggere og tumlere. Grunnet responsen, som er utgangspunktet for en holdning, er ikke dette en direkte observering av holdningen. Det blir trukket en felles slutning fra undersøkelser, som fører til tegn av tilstedeværelsen av holdninger blant en populasjon (Samuelsen og Olsen 2007). Det vil si at et utvalg fra en populasjon vil i en spørreundersøkelse ha felles trekk som tilsvarer en og samme holdning. For eksempel blir reaksjonen til utvalget på spekkhoggere og tumlere målt i en undersøkelse hvor gjennomsnittsresponsen blir trukket frem som holdningen.

Samuelsen og Olsen påpeker at holdninger eksisterer ved å holde orden i hverdagen, ved å være kunnskapsorganiserte, slik at man slipper å analysere de forskjellige hendelsene hver gang man utsettes for disse. Dette grunnet menneskers begrensede kapasitet til å oppbevare informasjon. Mennesker oppretter holdninger via inntrykk til opplevelser, og husker derfor bedre (Samuelsen og Olsen 2007). For eksempel kan den positive eller negative holdningen som ble utviklet ved besøk av en dyrepark, kunne dukke opp i en eventuell lignende eller lik situasjon i ettertid.

2.2.1. Funksjonell holdningsteori

Funksjonell holdningsteori vil si de underliggende motivene for holdningene. Ved å spørre hvilken betydning motivene har for hver enkelt, finner man hvilke type funksjoner man har knyttet til objektet (Samuelsen og Olsen 2007). Videre påpeker Samuelsen og Olsen at det er vanskelig å predikere hva en persons indre motiver er da dette er forskjellig hos alle personer (Samuelsen og Olsen 2007). Funksjonell holdningsteori innebærer flere typer funksjoner som gjør en persons beslutninger lettere. Ifølge Daniel Katz finnes det fire slike funksjoner: instrumentelle-, ego- defensive-, sosiale- og verdi-ekspressive funksjoner (Katz 1960, 170).

Instrumentell funksjon omhandler menneskets strid om å få maksimalt belønning ut av personens eksterne omgivelser, og minimere eller eliminere straffer (Katz 1960, 170). Eksempelvis kan dette ses i sammenheng med myndigheters lover og regler, ved at myndighetene setter grenser for goder, som bruk av delfiner i fangenskap da dette ikke er

etisk riktig. I mai 2016 skriver Dyrs Rettigheters nettsider at “enkelte steder er delfinarium helt forbudt av dyrevernmessige grunner, bl.a i Brasil, Toronto i Canada og delstaten Victoria i Australia”. Videre er det *ego-defensive funksjoner* som bidrar til å beskytte menneskets eventuelle svakheter, sannheter eller harde realiteter, som ikke ønskes offentliggjort (Katz 1960, 172). For eksempel kan ikke et menneske like dyreparker dersom personen er redd for dyr. Personen vil unngå å oppgi den opprinnelige grunnen, og heller tildekke årsaken ved å forklare etiske problemer med dyr i fangenskap.

Et menneske som blir påvirket av andre til å mene noe annet enn personlige meninger, kalles en *sosial funksjon* (Katz 1960, 175). Dette kan dreie seg om en vennegjeng som er imot dyreparker, og at personen blir påvirket av vennegjengen til å mene noe annet enn personlige meninger. I motsetning til sosial funksjon, som er styrt av ytre motiver, er *verdi-ekspressive funksjoner* av indre motiver. Motivene kan styre menneskets holdninger belaget på de verdier personen har tilegnet seg (Katz 1960, 173). Personen kan for eksempel like kommersialiserte attraksjoner grunnet brukervennlighet, og mislike dyreparker på grunn av bærekraftige argumenter. Ifølge Samuelsen og Olsen blir en persons verdier synliggjort, ved å vise holdninger til for eksempel dyreparker (Samuelsen og Olsen 2007). De forskjellige funksjonelle holdningsteoriene viser hvordan en beslutning foretas, basert på utgangspunktet for personens holdning.

2.2.2. Kognitiv dissonans

I april 2016 definerer Svartdal via SNLs nettsider *kognitiv dissonans* som menneskets strid mot egne tanker. Oppgaven spør om det er et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z i Norge, i forbindelse med tumlere og spekkhoggere i fangenskap. Hvis resultatene tilsier et negativt signifikant forhold, kan dette vise et eksempel på kognitiv dissonans. Personen vet fangenskap av dyr er uetisk, men handler mot egne tanker. Den motstridende handlingen kan gjøre at personen finner unnskyldninger for å rettfærdiggjøre atferden om å besøke dyreparken. Videre sier Svartdal at en slik prosess foregår ubevisst eller bevisst for å oppnå samsvar mellom holdning og atferd.

2.2.3. Holdningsmatrisen

For å forstå menneskets holdninger kan man ta utgangspunkt i Bendik Samuelsen og Lars Erling Olsens *holdningsmatrise* (Samuelsen og Olsen 2007). Matrisen består av to holdningsdimensjoner, med fire holdningstyper. Hoveddimensjonene består av sterk til svak på vertikal akse, og positiv til negativ på horisontal akse. Disse skal vise styrken og betydningen av holdningene til et menneske. Matrisen skal være et hjelpemiddel for å kunne rangere menneskets holdninger via kategoriseringer.

Sterk holdning	Type 2 Skummel situasjon, ikke likegyldig. Mulig «bias» av merkets informasjon, tar «alt» i verste mening	Type 4 Gullstatus. Er bevisst hvorfor de liker merket, neglisjerer andre, holding dirigerer atferd
Svak holdning	Type 1 Negativ eller likegyldig kunde, men holdningen er ikke befestet, så gode muligheter til å endre	Type 3 Underutnyttet potensial positiv til merkeinform., men er «lett bytte» for en noe bedre konkurrent
	Negativ holdning	Positiv holdning

Figur 1: Holdningsmatrise av Samuelsen og Olsen, 2007.

Første type er *den likegyldige* som er en kombinasjon av svak- og negativ holdning (Samuelsen og Olsen, 2007). Denne personen er likegyldig til fenomener, lar seg lett påvirke, og kan raskt skifte mening. Eksempelvis kan personen bli påvirket av andre eller omverdenen, til å endre sin holdningen til dyr i fangenskap. Type to i matrisen er *den negative aktivisten*. Personen er svært bevisst på hvorfor han/hun ikke liker en aktivitet eller situasjon. I motsetning til type én er personen vanskeligere å påvirke. Personen har derfor en sterk- og negativ holdning (Samuelsen og Olsen, 2007). Både type én og to er like negative, og er på samme side av matrisen, men viser forskjellige styrker av holdningen.

På den andre siden finnes type tre og fire, som har positive holdninger angående et fenomen (Samuelsen og Olsen, 2007). Type tre kalles for *vinglepetter*. Personen har ubevisste

holdninger til et fenomen, kan påvirkes av andres meninger, og har gjerne delte meninger. Derfor har personen en svak- men positiv holdning. Til slutt finner man type fire, *evangelisten*, som har sterke- positive holdninger til et fenomen (Samuelsen og Olsen, 2007). Et eksempel på dette kan være en person som har klare tydelige holdninger til miljøvern, og som har mye kunnskap samt er aktivt engasjert i miljø saker.

Disse forskjellige holdningstypene kan være forskjellig fra person til person, avhengig av deres bakgrunn og erfaringer. Videre må det nevnes at et menneske ikke nødvendigvis er én bestemt holdningstype, men kan være en kombinasjon av alle typene. Kombinasjonen kan avhenge av hvilke forhold personen befinner seg i og ulike påvirkninger (Samuelsen og Olsen, 2007).

2.3. Atferd

Oppgaven tar for seg Burrhus Frederic Skinners (1904–1990) *atferdsanalyse*. I mai 2016 skriver SNLs nettsider at Skinner kom med atferdsanalysen i 1945, men at teorien fortsatt er relevant i nyere tid. Børge Holden skriver leksjoner om Skinners atferdsanalyse på nettsiden EMAA (e-Magasin for Atferdsanalyse). I mai 2016 står det på nettsiden at analysen omhandler mennesker og atferd, og sier noe om hvordan atferd blir til. En måte å se atferd på er de konkrete handlingene vi gjør, som alle kan se. Atferd er et misforstått begrep som omhandler mye mer enn bare handlinger da konkrete handlinger utelukker det innvendige. Nettsiden skriver videre at “den enkleste definisjonen av atferd er «alt vi gjør». Men hva betyr det «å gjøre»? En måte å si det på er at det omfatter alle handlinger, tanker og følelser”. Skinner sin atferdsanalyse inkluderer tanker, men da tanker ikke er relevant for oppgaven fokuseres det derfor bare handlinger og følelser.

2.3.1. Handlinger

I mai 2016 står det på EMAAs nettsider at Holden omtaler *handling*er som noe aktivt man gjør slik som å spise, sykle, og skrive. Det kan også være noe man gjør over lengre perioder, som å for eksempel studere eller arbeide. Holden nevner videre at “helt avgjørende for å snakke om «handling» er at konsekvensene, det vil si hva vi har erfart at handlinger har ført til, er viktig for om vi utfører dem eller ikke”. Dette vil si at om konsekvensene er så store at

det vil få negative virkninger på en selv eller andre, kan man ende opp med å ikke gjennomføre handlingen. Hvordan man vurderer konsekvensene og hva man selv mener er greit, kan være styrt av: normer, verdier, holdninger og miljø. Videre skriver Holden at slike handlinger ofte kalles for viljestyrt atferd, som er det bevisste man gjør. Handlinger kan likevel være ubevisste, når man handler uten å tenke over det. Et eksempel på en handling kan være den konkrete handlingen man utfører når man besøker en dyrepark med spekkhoggere. Man blir selv nødt til å vurdere konsekvensene av besøket, og som nevnt tidligere i oppgaven, kan man se at mange mener de negative konsekvensene er store. Dette vil være bevisst atferd.

2.3.2. Følelser

Holden nevner i mai 2016 på EMAAs nettsider at *følelser* omhandler både de reaksjonene man får etter en hendelse, og er reaksjoner som starter en aktivitet utvendig og innvendig. Indre reaksjoner kan være tristhet når man er lei seg, redsel når noe er skummelt eller glede når man opplever noe positivt. Nettsiden nevner videre at ytre reaksjoner kan være kroppslige reaksjoner på disse følelsene. For eksempel kan man få diverse ansiktsuttrykk, nupper i huden, forandring i pupillene eller den fysiske holdningen kan endres. Det er umulig å kontrollere slike reaksjoner, og oppstår ofte og uanmeldt. Denne type atferd kan knyttes opp mot holdningsteorien, om at slike følelser er responsen for eksponering av et objekt, som forårsaker en holdning. Et eksempel på dette kan være de positive eller negative reaksjonene og følelsene som oppstår etter å ha sett delfiner i dyreparker. Hvis man føler tristhet etter å ha besøkt en slik attraksjon, kan personen utvikle en negativ holdning.

2.4. Samsvar mellom holdning og atferd

Tidligere forskning har funnet liten sammenheng mellom holdning og atferd (Ajzen og Fishbein 1980). Ajzen og Fishbein skriver at holdningen er en av mange faktorer som fører til atferd. Nyere forskning viser at det er en sammenheng, men at holdning ikke nødvendigvis fører til atferd alene. Videre mener Ajzen og Fishbein at dette er fordi holdning og atferd er operasjonalisert som generelle begreper, og ikke har hatt en tilknytning til et konkret tema (Ajzen og Fishbein 1980). Grunnen kan være fordi mennesker har forskjellige holdninger og atferd mot diverse begreper eller produkter, og dermed ha vanskeligheter for å svare på spørsmål knyttet til dette. I oppgaven er holdning og atferd knyttet opp mot et valgt

interesseområde som er holdninger og atferd mot delfiner i fangenskap. Dermed har respondentene et konkret tema å ha en holdning til og en atferd mot, som kan gjøre det lettere å måle begrepene for å se om de korrelerer med hverandre.

2.5. Miljø og turisme

2.5.1. Bærekraft

Ifølge Jens Kr. Steen Jacobsen og Arvid Viken har miljøvennlig turisme flere begreper, som blir brukt om hverandre med diverse tolkninger. *Grønn turisme* er et begrep som ofte blir brukt om å ta mer miljøvennlige valg på reisen, og fokuserer på naturen. Begrepet blir brukt i forbindelse med de globale miljøproblemene, hvor hver enkelt blir nødt til å bidra.

Økoturisme omhandler balanse i økosystemet. Her handler det ikke bare om natur, men også om sosiale og kulturelle perspektiver. *Bærekraftig turisme* blir brukt om å bevare miljøet slik at neste generasjoner får samme behov og muligheter som dagens turister. Geoffrey Wall og Alister Mathieson skriver at “miljøet omfatter ikke bare jord, luft, vann, flora og fauna, men kan også omfatte mennesker, deres kreasjoner og de sosiale, økonomiske og kulturelle forhold som påvirker deres liv” (Wall og Mathieson 2006, 154, egen oversettelse). Myndighetene, reiselivsnæringen og turistene har alle et ansvar for å bevare miljøet. Jacobsen og Viken mener det ikke alltid bare omhandler bevaring, men også forbedring (Jacobsen og Viken 2011, 220 - 221). Bærekraftig turisme er begrepet som blir brukt videre i oppgaven.

Opgaven beveger seg innenfor området *fauna*, som Wall og Mathieson mener er en del av bærekraftig turisme. I april 2016 skriver SNLs nettsider at fauna omhandler hele dyrelivet innenfor et bestemt område eller periode.

2.5.2. Turisme og dyrelivet

Ifølge Wall og Mathieson er målet til turister som søker dyrelivet “å observere og fotografere dyrene i sitt naturlige habitat” (Wall og Mathieson 2006, 175, egen oversettelse). Likevel inkluderes også dyr i fangenskap, hvor deres habitat blir rekonstruert i dyreparker og reservater (Wall og Mathieson 2006, 175). For eksempel er SeaWorld en slik rekonstruert illusjon av virkeligheten. Karen Higginbottom mener det er tre forskjellige faktorer som påvirker den økende interessen for dyrelivet i turismen. Den første faktoren er

“samvirkningene som kan oppstå med naturvern, og turismens innblanding i dyrelivet” (Higginbottom 2004, egen oversettelse). Et eksempel på dette kan være båndene som knyttes mellom mennesker og tumlere når interaksjon oppstår. Den andre faktoren er “ville dyr som blir brukt i markedsføring av destinasjoner” (Higginbottom 2004, egen oversettelse). For eksempel blir det ofte på safariatraksjoner markedsført med de ville dyrene man har mulighet til å observere. Den siste er “turister som blir motivert av mulighetene til å se, fotografere og samhandle med dyr i deres naturlige omgivelser” (Higginbottom 2004, egen oversettelse). Dette omhandler alle muligheter til å kunne observere et dyr, som attraksjoner kan tilrettelegge for.

2.5.3. Konsekvenser for dyrelivet

David L. Edgell Sr. og Jason R. Swanson skriver at i nyere tid har “turismens utvidelse innført et behov for sterkere fokus på konsekvenser av turisme og bærekraftig reiseliv” (Edgell og Swanson, 2013, 12, egen oversettelse). Hvor store effekter turismen har på dyrelivet varierer med turismens utvikling og trender. Det varierer også på dyrearten, med tanke på dyrets egenskaper, helse, habitat og tidligere interaksjon med turisme (Higginbottom 2004).

Hvis menneskelig interaksjon med dyrene fortsetter i lang tid, vil det kunne oppstå *fysiske og atferdsmessige endringer forårsaket av stress*. Tidligere har det blitt utført en undersøkelse av turismens effekt på pingviner som viste blant annet en økning i: hjertefrekvens, kroppstemperatur, blodsukkernivå og kroppsenergi (Newsome, Moore og Dowling 2002, 73). Samme studie ble gjort på hvaler, og det viste den samme negative effekten av turismen (Regel og Putz 1997). Konsekvenser som forårsakes av interaksjon kan være reduksjon av reproduksjon, habitatskifte blant stammer, nedgang i populasjon og foreldre kan ta mindre vare på ungene sine (Wall og Mathieson 2006, 177). Dette er konsekvensene hvis endringen går fra menneskelig frastøting til aksept blant dyrene (Newsome, Moore og Dowling 2002, 73). Et eksempel på en fysisk endring forårsaket av sosialt stress er, som tidligere nevnt i oppgaven, tumleren som tok selvmord i Richard O’Barrys armer.

Turismen avbryter næringskjeden. Det er mange turister som ønsker å se rovdyr drepe byttedyr i sitt naturlige miljø, og det blir sett på som et høydepunkt på en safaritur. I en teori fra H.P. Grays *Towards an economic analysis of tourism policy, Social and Economic*

Studies, fra 1974 (sitert i Wall og Mathieson 2006, 178) skriver Gray at en gepard som skulle jakte en antilope ble observert av en safaribil som ønsket å bevitne hendelsen. Turistene forstyrret hendelsen, og antilopen ble redd og kom seg unna. Dette førte til at geparden ikke fikk byttedyret, og dermed ikke noe å spise. “Denne type atferd er ofte oppmuntret som ulovlig, fordi safaribilene er betalt store summer penger for å bryte reservatenes regler og jage dyr” (Wall og Mathieson 2006, 178, egen oversettelse). Hvis det ofte oppstår slike type hendelser kan det føre til at dyrene sulter. I en artikkel som omhandler SeaWorlds kutt av spekkhoggere skriver Joel Manby at noen forskere mener 50% av store sjøpattedyr vil være utdødd innen et århundre grunnet menneskelig jakt. Dette kan føre til ubalanse i naturens næringskjede (LA Times, 17. mars 2016).

Menneskelig foring av dyrene har både negative og positive sider. De negative sidene er blant annet at den maten som blir servert av mennesker ofte mangler vitaminer og mineraler dyrene trenger, som gjør at dyrene får dårligere helse. Andre effekter er at dyrene kan miste evnen til å selv lete etter den type mat dyret trenger for å overleve. Atferden blir også forandret da dyrene samler seg rundt områdene der de får tildelt mat. Dette vil igjen føre til ubalanse, og noen arter øker i populasjonen, mens andre minker (Green og Giese 2004). “Det har vært noe støtte for menneskelig foring av dyr, men dette er som regel ikke av økologiske grunner” (Wall og Mathieson 2006, 179, egen oversettelse). Å mate dyrene er positivt i situasjoner hvor dyrenes naturlige miljø er forandret, det er mangel på mat, eller arten er sjelden eller utrydningstruet (Wall og Mathieson 2006, 179). For eksempel kan det å mate delfiner i fangenskap føre til dårlig helse blant sjøpattedyrene. Maten kan mangle vitaminer og mineraler delfinene trenger da de blir foret med opptint død fisk, griser og kubein.

Naturlig avl blir forstyrret av turismen. “Separasjon av dyrene har forårsaket en reduksjon i populasjonens størrelse, spesielt i dyresamfunn hvor dyrene holder sammen hele livet” (Wall og Mathieson 2006, 178, egen oversettelse). For eksempel er det stor separasjon blant antiloper i Amboseli og Masai Mara, øst i Afrika, og også flere andre parker rundt omkring i Afrika (Wall and Mathieson 2006, 178). For eksempel er spekkhoggere flokkdyr hvor familier holder sammen hele livet, og fangst fører til splitt av flokkene, hvilket Wall og Mathieson mener skaper reduksjon i populasjonsstørrelsen.

3.0. Hypoteser

Ringdal beskriver en *hypotese* som en påstand om hvordan man tror virkeligheten er (Ringdal 2013, 22). Oppgaven har en hovedhypotese med syv underhypoteser som skal kunne indikere hva de forutsette resultatene kan bli.

H.1.0. Det er et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z i Norge, i forbindelse med tumlere og spekkhoggere i fangenskap, hvor gjennomsnittet til begge variablene er negative.

H.1.1. De med negativ holdning synes bærekraftig turisme er viktig.

H.1.2. Det er mer akseptabelt med tumlere i fangenskap enn spekkhoggere.

H.1.3. De med negativ holdning har mye kunnskap.

H.1.4. De med negativ holdning er negative til jakt av dyr, i henhold til norske lover.

H.1.5. De med negativ holdning er vant til dyr.

H.1.6. De respondentene som har sett dokumentarfilmer om spekkhoggere og tumlere i fangenskap, har en mer negativ holdning enn de som ikke har sett dem.

H.1.7. Kvinner har mer negativ holdning mot tema enn menn.

Hypotese 1.0. er utformet med en antagelse om at populasjonen får mye kunnskap via internett og media, som påpekes i hypotese 1.3. Det kan være på grunn av det økende fokuset på bærekraft at personlige negative holdninger blir skapt, som gjenspeiles i hypotese 1.1, hvor et ønske om en bedre velferd for dyrene blir antatt. Hypotese 1.2. blir antatt fordi spekkhoggere er flere meter lengere enn tumlere, og mange kan anta at spekkhoggere derfor har større vanskeligheter i fangenskap.

Hypotese 1.4. blir utformet som en antagelse om at jakt gir negative assosiasjoner til miljøskader, eller fører til en reduksjon av dyrestander. Videre kan dette knyttes opp mot delfiner i fangenskap, som også er skadelig for dyrene og skaper reduksjon i bestandene. Derfor kan korrelasjon mellom dyrejakt og delfiner i fangenskap være interessant å undersøke. Videre blir hypotese 1.5. utformet som en antagelse om at de med negativ holdning vil være følelsesmessig knyttet til dyr fra før av. Dette fordi tidligere følelser for dyr kan vekke negative reaksjoner ved syn av dårlig dyrevelferd. Deretter er hypotese 1.7. basert på en antagelse om at kvinner er mer følelsesmessig tilknyttet til dyr enn menn. Dette fordi

kvinner anatomisk antas å være mer følelsesladede mot levende vesener på grunn av morsinstinkter. Hypotese 1.6. blir utarbeidet med en antagelse om at dokumentarfilmer er med på å vekke negative følelser ovenfor fangenskap av delfiner. Dette også med tanke på nedgangen SeaWorld fikk etter lanseringen av dokumentarfilmen Blackfish.

4.0. Metode og design

4.1. Bakgrunn for valg av metode

I en undersøkelsesprosess må det tydeliggjøres for hvilken metode, strategi og design som blir foretatt. Kvantitativ metode vil bli foretatt i oppgaven, og metoden vil yte bedre da hensikten er å vite noe om et stort antall mennesker. Designet som ble valgt er deskriptivt da problemstillingen passer en beskrivende analyse. Videre innen design er det ønskelig å bruke tverrsnittdesign da man vil vite noe om en representativ gruppe for en populasjon ved å beskrive et forhold i nåtid.

4.2. Kvantitativ metode

Ifølge Kristen Ringdal kan undersøkelsesprosessen utføres på to ulike forskningsmetoder: kvalitativ og kvantitativ. *Kvantitativ metode* innebærer informasjon i form av tall og tabeller, og dette gjerne i et stort antall respondenter med begrenset informasjon. Den andre form for forskning er *kvalitativ metode*, og gir informasjon i form av skriftlige beskrivelser. Informasjonen finnes gjerne ved gjennomføring av dybdeintervjuer (Ringdal 2013, 24). Utfordringene til kvantitativ metode er at den ikke støtter fleksibilitet, og kun gir et helhetsbilde istedenfor detaljerte resultater som gis via kvalitativ metode. Fordelen vil være at kvantitativ metode gir litt informasjon om et representativt utvalg, hvilket kan være lettere å generalisere.

4.3. Undersøkelsesdesign

Ringdal hevder at et *undersøkelsesdesign* er en oversikt over hvordan den valgte metoden skal gjennomføres og utføres (Ringdal 2013, 105). Fred Selnes deler forskningsdesignene opp i tre hovedgrupper: eksplorerende-, kausal- og beskrivende design. *Eksplorerende design* er ifølge Selnes et utforskende design som ser på et fenomen i dybden, noe som kan passe best i en kvalitativ metode (Selnes 1999, 78). *Kausalt design* dreier seg om årsakssammenhenger, og

en ønsker å måle effekten av stimulus (Selnes 1999, 92). Da oppgaven benytter beskrivende design, også kjent som deskriptivt design, redegjøres det derfor mer i dybden.

4.3.1. Deskriptivt design

Selnes trekker frem at *deskriptivt design* er anvendelig dersom en har en problemstilling som skal beskrive et fenomen, og eventuelle variabler som kan ha en sammenheng (Selnes 1999,87). Forfatteren mener videre at designet er spesielt fordelaktig for å tallfeste beskrivelse om markedet eller dens omgivelser. Selnes nevner videre viktigheten av å ha klare og tydelige hypoteser om hvordan fenomenet og/eller begrepene påvirker hverandre, for å lettere kunne måle det som ønskes (Selnes 1999, 87). Problemet med designet er at en ikke kan påstå noen kausale sammenhenger, men kun kartlegge samvariasjoner mellom begreper/fenomener (Selnes 1999, 89).

4.3.2. Tverrsnittdesign

Tverrsnittdesign er en av fem undergrupper i deskriptivt design, og begrenser sin forskningstid til ett tidspunkt (Ringdal 2013, 106-107). Forholdet som skal beskrives er Y og Z generasjonenes holdning til delfiner i fangenskap i nåtid og ikke i fortid eller fremtid. Tidsperioden for oppgaven er begrenset, og designet er mer passende da den omhandler nåtidens situasjon. Videre nevner Ringdal at tverrsnittsundersøkelser kun gir et øyeblikksbilde som ikke kan lage slutninger til fremtidig forskning, men kun i sanntid (Ringdal 2013, 147).

4.4. Utvalgsstrategi

Definisjonen til Ringdal for et *utvalg* er å plukke ut en nokså homogen gruppe som skal representere en stor representativ gruppe fra en populasjon. Med homogene grupper mener Ringdal at utvalget skal ha flere fellestrekk. Videre nevner forfatteren at med et utvalg kan man gjennomføre en spørreundersøkelse som skal representere resultatene til den populasjonen utvalget er fra (Ringdal 2013, 107). Utvalget for denne oppgaven er studenter ved Høyskolen Kristiania, hvilket ønskes å representere populasjonen generasjon Y og Z i Norge.

4.4.1. Generasjon Y og Z

Ifølge Bruce Tulgan er det flere som foreslår at generasjon Y er de som er født mellom 1978 - 2000 (2016: 16 - 38 år). Videre mener han at dette er et for vidt spekter, og deler derfor opp generasjonene i mindre kategorier: generasjon Y og Z. *Generasjon Y* er født mellom 1978 - 1990 (2016: 26 - 38 år), og *generasjon Z* mellom 1991 - 2000 (2016: 16 - 25 år) (Tulgan 2009, 5). Forfatteren påpeker at generasjon Y og Z har mer tilgjengelig informasjon (Tulgan 2009, 9) da internett-teknologien vokste, og ble åpnet for kommersielt bruk på 1990-tallet, ifølge SNLs nettsider i mai 2016. Teknologien har gjort generasjonene mer informasjonsrike, og kan derfor ha mer kjennskap og kunnskap om fagteamet denne oppgaven baserer seg på.

4.4.2. Bekvemmelighetsutvalget

Utvalgsmetoden for spørreundersøkelsen er *bekvemmelighetsutvalg*. Dette grunnet at utvalget for oppgaven er studenter ved en spesifikk skole, for å få informasjon om en konkret gruppe på raskest mulig tid. Selnes deler opp de forskjellige utvalgsmetodene i to hovedgrupper: sannsynlighetsutvalg og ikke-sannsynlighetsutvalg, hvorav bekvemmelighetsutvalget inngår i ikke-sannsynlighetsutvalget (Selnes 1999, 223). Forfatteren nevner videre at bekvemmelighetsutvalgsmetoden ofte brukes for å oppnå rask respons fra utvalget. Dette ved at en velger respondenter som er lettest tilgjengelig på et bestemt sted og en bestemt tid. Problemet med metoden er at det ikke gir en sikkerhet av et representativt utvalg, og dette gjør det dermed vanskeligere å generalisere (Selnes 1999, 231). Da respondentene ved Høgskolen Kristiania er for få til å kunne generaliseres med generasjon Y og Z i Norge, trues den ytre validiteten. *Ytre validitet* vil si å undersøke et utvalg for å kunne si noe om en hel populasjon (Ringdal 2013, 130).

4.5. Operasjonalisering

“Når vi vet hva vi ønsker å måle, er neste oppgave å formulere dette om til spørsmål. Prosessen med å gjøre et teoretisk begrep om til en målbar variabel kalles *operasjonalisering*” (Selnes 1999, 201). Med dette mener Selnes at teorien blir gjort om til empiri, ved å gjøre om litteratur til spørsmål. Videre sier Selnes at operasjonaliseringen består av å gjøre om de ønskelige målbare begrepene, til et eller flere spørsmål som utvalget kan forholde seg til

(Selnes 1999, 201). I dette tilfellet skal spørsmålene finne ut hvilken type holdning respondenten har til delfiner i fangenskap, og om atferden samsvarer. Han mener videre at det antas at denne holdningen er relativt stabil i et kortere tidsperspektiv. Et eksempel på et begrep som er omgjort til spørsmål for denne oppgaven er: “Hvilken holdning vil du si at du har til spekkhoggere og/eller delfiner i dyreparker?” Dette viser operasjonaliseringen av begrepet holdning i undersøkelsen.

4.6. Utarbeidelse av spørreskjema

“En *spørreundersøkelse* er en systematisk metode for å samle inn data fra et utvalg personer for å gi en statistisk beskrivelse av den populasjonen utvalget er trukket fra” (Groves m fl. 2004). “Utspørringen er standardisert, det vil si at alle får de samme spørsmålene stilt på samme måte” (Fowler og Mangione 1990, 467). Spørreskjemaet til denne oppgaven, se Vedlegg I, ble laget etter utformingen av formålet med oppgaven og problemstillingene. Deretter ble første utkast utformet av spørreundersøkelsen, som kunne passe til det som skulle måles. Da det er viktig å ha et godt utarbeidet spørreskjema for å få de resultatene man ønsker, var flere samtaler med veileder nødvendig for å forbedre spørsmålene. I dette tilfelle var det noen sentrale faktorer som ble undersøkt. Disse var demografiske faktorer som: alder, kjønn, og studieretning, og felles kjennetegn om: kunnskap, jakt, dyrevant og dokumentarfilmer. Det måles også begreper som holdninger og atferd til delfiner i fangenskap, om utvalget synes bærekraftig turisme er viktig, og forskjeller på holdninger mot tumlere og spekkhoggere.

Alle spørsmålene i dette spørreskjemaet er konkrete, og et spørsmål måler et begrep som skal undersøkes. Dermed er det ingen nødvendighet med en *faktoranalyse*, som brukes når flere spørsmål sammen måler et begrep (Ringdal 2013, 266). Faktoranalyse er til for å måle validiteten til spørsmålene, og sjekker om spørsmålene måler det de faktisk skal måle (Selnes 1999, 327).

I spørreundersøkelsen blir begrepet *delfiner* istedenfor *tumler* brukt. Selv om delfiner er en felles betegnelse på spekkhoggere, tumlere og flere underarter, forbinder mange begrepet delfiner med tumlere. Dette fordi tumlere, som nevnt tidligere, er den mest kjente delfintypen og mest brukte i dyreparker. Tumler er et veldig lite brukt begrep om delfintypen, og dermed

kan det hende at utvalget ikke forstår hva som menes med begrepet. Spekkhogger har sitt ekte begrep, da arten er allmenn kjent som det samme. I oppgaven blir begrepet delfiner brukt om en felles betegnelse på spekkhoggere og tumlere, og arten hver for seg definert med eget navn.

4.6.1. Måleskala

Målnivåene er til for å fremstille svarene numerisk slik at svarene blir målbare, og kan deretter registreres i et elektronisk datasystem (Ringdal 2013, 89). Stanley Smith Steven nevner fire klassiske målnivåer: nominal-, ordinal-, intervall- og forholdstallsnivå (Steven, 1946, 678). *Nominalnivå* vil si det laveste målnivået, hvilket består av tallgrupper som identifiserer kategorier. I undersøkelsen til oppgaven er nominalnivå brukt på kjønn, der svaralternativene er 1. Kvinner og 2. Menn. Neste er *ordinalnivå*, hvilket er meningsfylte rangeringer som for eksempel 1. Svært negativ til 5. Svært positiv (Ringdal 2013, 89). Videre brukes *forholdstallsnivå* på spørsmål om antall ganger respondenten har besøkt en dyrepark med delfiner. Skalaen for forholdstallsnivå til dette spørsmålet var fra “0” til “4” og “flere”. I følge Ringdal har forholdstallsnivået det absolutte nullpunkt (Ringdal 2013, 91).

På de fleste spørsmål er punkt nummer seks inkludert, som omhandler de som enten ikke vet eller ikke ønsker å svare på spørsmålene. Skalaen én til fem ble valgt grunnet et bredt valg av svaralternativer, samtidig som svarene vil gi konkrete svar. Et nøytralt midtpunkt er viktig, som i dette tilfellet ble nummer tre for respondenter som ønsker å være nøytrale i meningen. Det finnes unntak ved enkelte demografiske spørsmål hvor svaralternativet er åpent, for eksempel til studieretning og alder. *Åpent spørsmål* vil si at respondentene kan skrive inn svaret selv ved hjelp av ord eller tall (Selnes 1999, 204).

4.6.2. Pre-test

Ifølge Selnes er “målet med en *pre-test* å skjære bort unødvendige spørsmål, fjerne uklarheter, og dårlig formulerte spørsmål” (Selnes 1999, 214). Han mener det alltid er viktig å gjennomføre en pre-test. Det er verdt å investere i en slik test til tross for tidspress. Dette gjennomføres for å sjekke om man faktisk får målt det man skal undersøke med tanke på formålet og problemstillingen (Selnes 1999, 214).

I første del av pre-testen ble spørreundersøkelsen utdelt til åtte forskjellige personer som på forhånd var oppmerksomme på testrunden. Målet var å vite hvordan spørsmålene ble tolket og eventuelle forbedringsmuligheter. Nyttigheten av pre-testen viste seg da flere av spørsmålene trengte forbedring. For eksempel ble det mye spekulasjoner om spørsmålet som omhandler jakt av dyr. Spørsmålet ble i starten formulert som: “I hvilken grad er du positiv/negativ til jakt av dyr?”. Flere tolket spørsmålet som ulovlig jakt, og dermed måtte spørsmålet omformuleres til: “I hvilken grad er du positiv/negativ til lovlig jakt av dyr i henhold til norske lover?”. Dette for at utvalget skulle forstå betydningen med lovlig jakt i Norge. Spørsmålet om dyrevant ble også omformulert fra: “Er du oppvokst med dyr?”, til: “Er du vant til dyr?” da utvalget først tolket spørsmålet som om respondenten selv hadde eierskap. Det egentlige formålet med spørsmålet var om respondenten er dyrevant, eller om dyr er fremmed.

Etter diverse endringer ble det gjennomført en ny pre-test hvor respondentene var uvitende om testen. Testen ble utført på 25 personer fra samme målgruppe som utvalget for oppgaven. Dette for å kunne kjøre testanalyser i SPSS, som ville gi oversikt over resultatenes retning. Det var også nyttig for å lære SPSS, mens respondentene besvarte undersøkelsen, før de endelige analysene skulle utføres. Etter siste gjennomføring av pre-testen var endringer ikke nødvendig, og dermed ble undersøkelsen utsendt.

4.7. Datainnsamling

Ifølge Ringdal finnes det to typer *datainnsamlingsmetoder*: sekundær- og primærdata. *Sekundærdata* vil si data hentet fra andre som har gjort diverse undersøkelser. For eksempel har Statistisk Sentralbyrå mange gjennomførte undersøkelser med klare tall. Denne metoden for datainnsamling er best egnet for å undersøke fortiden, og ikke godt egnet for nåtiden da man kun kan bruke tidligere forskning i databasene. *Primærdata* er en metode hvor undersøkeren samler inn data selv. I begge metodene er det tre forskjellige metoder for datainnsamling: selvutfyllingsskjema, telefonintervju og besøksintervju (Ringdal 2013, 2013).

Selvutfyllingsskjema benyttes i oppgaven, og kan anvendes ved å sende brev eller e-post, eller fylles ut på internett. Spørreundersøkelsen ble laget som en internetlink på Questback.com, hvilket er et elektronisk datainnsamlingsverktøy, som ble sendt ut på mail til

bekvemmelighetsutvalget. Dette ble utført via Luvit.mh.no som er læringsportalen Høyskolen Kristiania bruker. Etter et par uker var det kommet 68 svar, hvilket ikke oppfylte oppgavens minimumskrav på 100 respondenter. Dermed var en purremail nødvendig. Etter tre uker ble undersøkelsen stoppet da 131 svar var oppnådd, og tiden begynte å bli knapp.

5.0. Analyseteori

I denne delen av oppgaven skal det legges til grunn for hvilke typer analyser det brukes for å finne svar på oppgavens hypoteser og problemstillinger. Analysene bruker den innsamlede dataen fra spørreundersøkelsene, hvor dataene er kodet inn i et elektronisk datasystem kalt *SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)*. Ved hjelp av SPSS kan det utføres en rekke analyser ment for kvantitativ metode, som gir orden og oversikt over talldataene (Grenness 2012, 158). Oppgaven tar i bruk deskriptive-, bivariate korrelasjonsanalyser, og independent-sampels t-tester.

5.1. Deskriptiv analyse

Ifølge Pallant er *deskriptive analyser* gjerne brukt til å løse problemstillinger. Analysen er vanlig i undersøkelser der mennesker er involvert, og hvor det er nyttig å samle informasjon om antall respondenter som deltar i undersøkelsen. For eksempel å skille antall kvinner og menn, kan vise hvem av kategoriene som dominerer mest (Pallant 2013, 55), hvilket i oppgaven er kvinner. En deskriptiv analyse inneholder gjerne generell informasjon om hvordan utvalget har besvart undersøkelsen. Det er ønskelig i oppgaven å vite generell informasjon for å kunne forklare eventuelle skjevheter i svarene. Videre sier Pallant at analysetabellen viser Mean (gjennomsnitt), Std. Deviation (standardavvik) og N (antall svar) (Pallant 2013, 55). *Mean* viser gjennomsnittet av hva alle respondentene har svart. *Std. Deviation* brukes ifølge Ringdal til å beskrive fordelinger, som tolker spredningen mellom to variabler i et datasett (Ringdal 2013, 289). *N* vil bli nærmere forklart under korrelasjon. Ringdal mener *modus* er variabelen som velges hyppigst, med andre ord den variabelen som er flest ganger besvart (Ringdal 2013, 287).

5.1.1. Korrelasjonsanalyse

Ifølge Julie Pallant betyr *korrelasjon* en “statistisk sammenheng mellom to variabler” (Pallant 2013, 133), som vil si at Y og X samsvarer med hverandre (Ringdal 2013, 303). Korrelasjon kan ikke knyttes til årsaksforklaringer, og er derfor ikke kausalitet. Pallant skriver videre at det finnes to typer korrelasjonsanalyser: bivariat og partiell. *Bivariat korrelasjonsanalyse* vil

si en sammenheng mellom to variabler, hvor det er uvesentlig hvem variabler som er avhengig og uavhengig (Pallant 2013, 133). *Partiell korrelasjonsanalyse* vil si en kontrollvariabel som påvirker de to hovedvariablene man er interessert i å undersøke (Pallant 2013, 149). I oppgaven vil det brukes bivariat korrelasjonsanalyse, og vil blant annet inneholde samvariasjon mellom variabler og holdning, bærekraft og holdning samt samvariasjon mellom holdning og atferd.

Ifølge Ringdal er *Pearson Correlation (pearsons r)* et tall fra korrelasjonsanalysen, og varierer mellom -1 og +1. Tallet viser korrelasjonsstyrken, hvor +1 er maksimum og -1 er minimum. Pluss- og minustegnet foran viser en positiv eller negativ korrelasjon. Hvis korrelasjonen har et plusstegn foran viser det til at både Y og X aksene har høye verdier. Dette vil si at om resultatet viser en positiv holdning viser det også en positiv atferd, men det kan også bety at negativ holdning gir negativ atferd. Minustall foran pearsons r vil si at for eksempel X har høye verdier mens Y har lave verdier. Resultatet kan vise en negativ holdning og en positiv atferd, eller omvendt. Viser pearsons r en ladning på rundt null, har variablene liten eller ingen samvariasjon (Ringdal 2013, 305).

N betyr antallet som har besvart spørsmålet man velger å måle. Tallet antyder hvor mange som har svart på de forskjellige begrepene, men også hvor mange som har svart på begge begrepene. Det er viktig å få kontroll på antallet som ikke besvarte, og eventuelt kartlegge hvorfor. Er antallet ubesvarte høyt eller over halvparten, er det lurt å sjekke mulige feil i SPSS. Hvis en person ikke har svart på noen variabler som ønskes målt, vil denne personen bli ekskludert fra analysen (Pallant 2013, 138).

Det signifikante nivået (Sig. (2-tailed)) viser hvor mye man kan stole på pearsons r. Resultatet er til å stoles på så lenge $p < .050$. Hvis pearsons r blir .655 og det signifikante nivået $< .010$ betyr det at .655 er til å stoles på. $p < .050$ betyr at man kan si med 95% sikkerhet at pearsons r stemmer. Betydningen av det signifikante nivået blir ofte mistolket til hvor sterk korrelasjonen er (Pallant 2013, 140).

5.1.2. Independent-sample t-test

Pallant mener *independent-samples t-test* er et verktøy for å sammenligne gjennomsnittresultatene fra to forskjellige grupper mennesker eller forhold (Pallant 2013,

274). For eksempel kan testen vise forholdet mellom menn og kvinner sin holdning til delfiner i fangenskap. Verdier som er med i tabellen er blant annet N og Sig. (2-tailed) fra korrelasjonsanalysen, og Mean og Std. Deviation fra den deskriptive analysen. Verdien t gir en antydning til hvem av tallene som er av høyest verdi (Pallant 2013, 250). Et negativt tall betyr at det nederste gjennomsnittstallet er størst. Et positivt tall betyr at det øverste gjennomsnittstallet er størst.

6.0. Resultater

Her skal det først kartlegges for hvem respondentene er, som deles opp i kategoriene: kjønn, alder og studieretning. Det skal også vises når respondentene svarte, og hvor mange som svarte på de forskjellige datoene. Videre kommer de forskjellige testene og analysene oppgaven har valgt ut. Antall undersøkelser som ble besvart var 131.

6.1. Respondentene

6.1.1. Kjønn

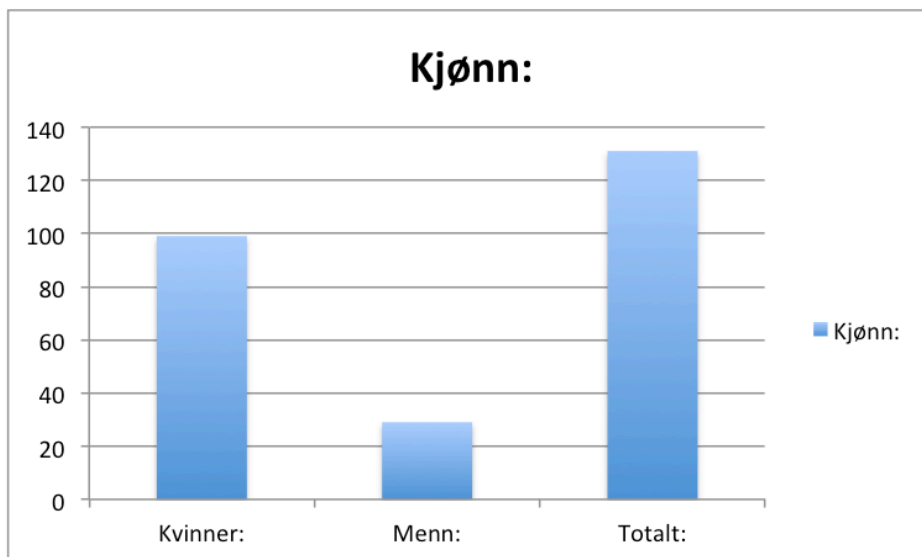

Diagram 1: Antall kvinner og menn

Respondenter = 128, Missing = 3, Kvinner = 99, Menn = 29.

6.1.2. Alder

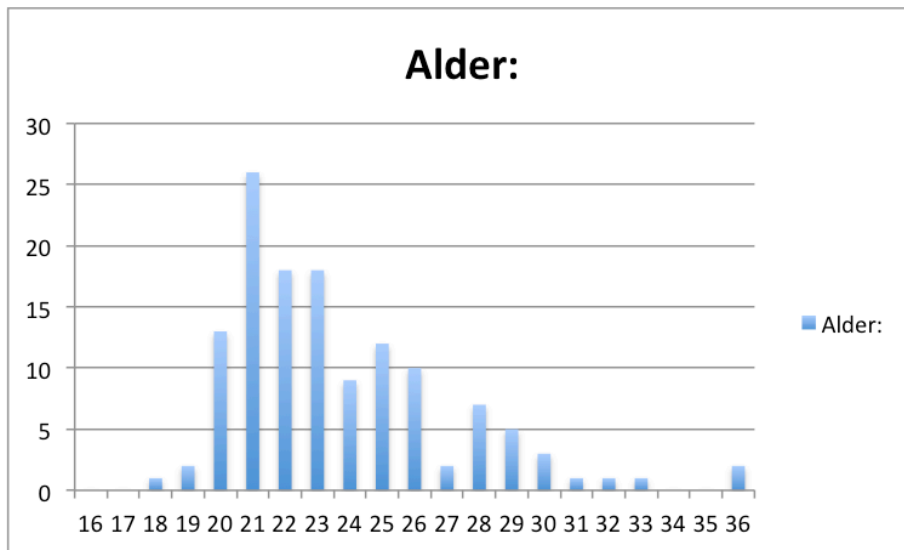

Diagram 2: Respondentenes alder

Respondenter = 131, Missing = 0, Alder = 18 - 36 år, Modus = 21 år, Mean = 23.68 år.

6.1.3. Studieretning

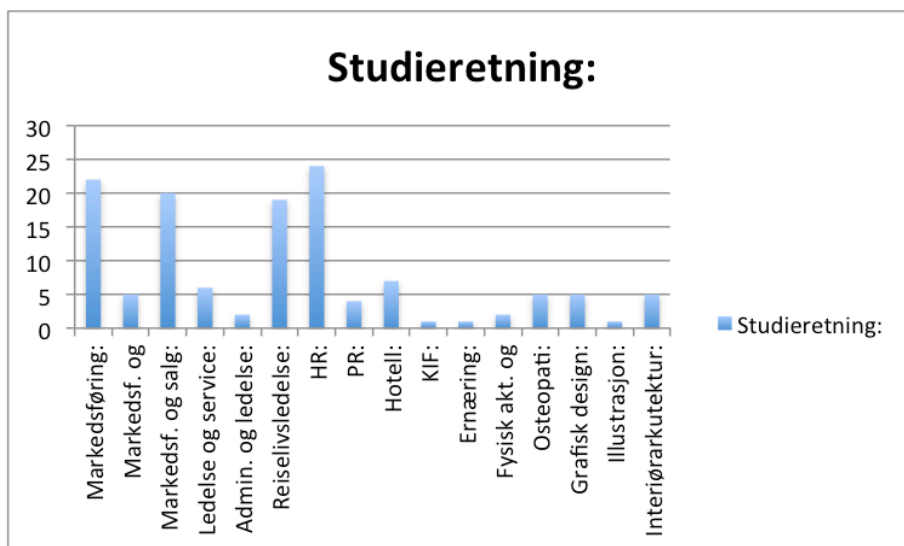

Diagram 3: Respondentenes studieretning

Respondenter = 129, Missing = 2, Modus = HR.

6.1.4. Svardato

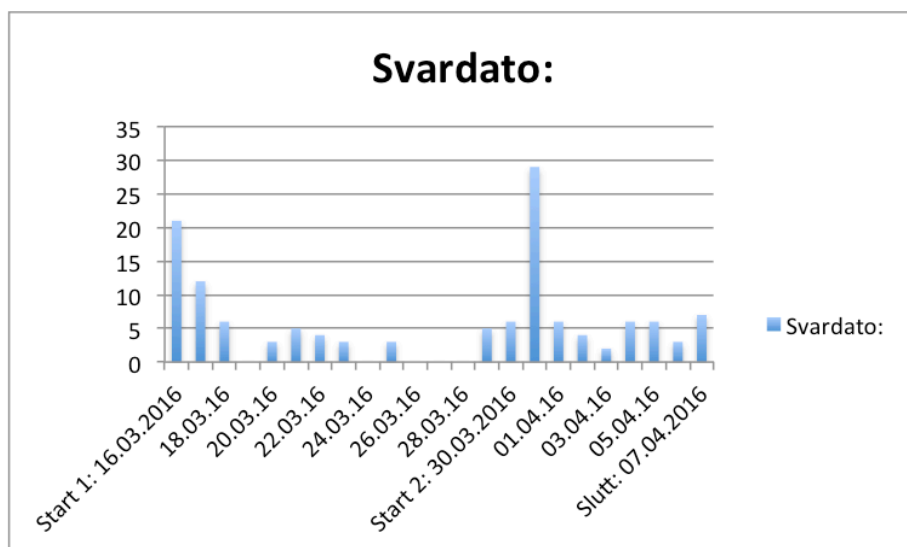

Diagram 4: Respondentenes svardatoer

Det vises i diagram 4 hvilke datoer svarene ankom, og oversikt over hvor mange svar det ble mottatt pr. dato. Videre må det nevnes at ved utsendelse av spørreundersøkelsen for andre gang den første april, kom det betydelig flere svar enn de tidligere dagene. En mulig grunn til dette er at andre gang spørreundersøkelsen ble utsendt var etter påskeferie, og studentene oppdaterer trolig mer skolerelaterte saker.

6.2. Korrelasjonsanalyse og Independent-sample t-test

6.2.1. Kjønn og holdning

Group Statistics					
	Kjønn	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Holdning (dyr i fangenskap)	Kvinne	97	1,7320	,87220	,08856
	Mann	29	2,4483	1,08845	,20212

Tabell 1: Deskriptiv analyse: kjønn og holdning

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
Holdning (dyr i fangenskap)	Equal variances assumed	2,149	,145	-3,657	124	,000	-,71632	,19587	-1,10399	-,32864
	Equal variances not assumed			-3,246	39,359	,002	-,71632	,22067	-1,16253	-,27010

Tabell 2: Independent-sample t-test: kjønn og holdning

Spørsmål: Hvilken holdning vil du si at du har til spekkhoggere og/eller delfiner i dyreparker?

Svaralternativer: 1. Veldig negativ, 2. Litt negativ, 3. Nøytral, 4. Litt positiv, 5. Veldig positiv, 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Spørsmål: Kjønn?

Svaralternativ: 1. Kvinne, 2. Mann, 3. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Kvinner: $n = 97$, $M = 1.73$, $SD = .87$

Menn: $n = 29$, $M = 2.45$, $SD = 1.09$

T-test; $t(124) = -3.66$, $p < .000$, two-tailed.

6.2.2. Kunnskap og holdning

Descriptive Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Holdning (dyr i fangenskap)	1.8984	.97075	128
Kunnskap (fangenskap vs. vill tilstand)	3.2205	1.27188	127

Tabell 3: Deskriptiv analyse: kunnskap og holdning

Correlations			
		Holdning (dyr i fangenskap)	Kunnskap (fangenskap vs. vill tilstand)
Holdning (dyr i fangenskap)	Pearson Correlation	1	-.466**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	128	124
Kunnskap (fangenskap vs. vill tilstand)	Pearson Correlation	-.466**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	124	127

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 4: Korrelasjonsanalyse: kunnskap og holdning

Spørsmål: I hvilken grad har du kjennskap til spekkhoggere og/eller delfiner sin levemåte i fangenskap versus vill tilstand?

Svaralternativer: 1. Ingen kunnskap, 2. Lite kunnskap, 3. Nøytral, 4. Litt kunnskap, 5. Mye kunnskap, 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Holdning: $n = 128$, $M = 1.89$, $SD = .97$

Kunnskap: $n = 127$, $M = 3.22$, $SD = 1.27$

Korrelasjon: $r = -.466$, $n = 124$, $p < .000$

6.2.3. Dyrejakt og holdning

Descriptive Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Holdning (dyr i fangenskap)	1.8984	.97075	128
Dyrejakt	3.1210	1.21369	124

Tabell 5: Deskriptiv analyse: dyrejakt og holdning

Correlations			
		Holdning (dyr i fangenskap)	Dyrejakt
Holdning (dyr i fangenskap)	Pearson Correlation	1	.333**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	128	122
Dyrejakt	Pearson Correlation	.333**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	122	124

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 6: Korrelasjonsanalyse: dyrejakt og holdning

Spørsmål: I hvilken grad er du positiv/negativ til lovlig jakt av dyr i henhold til Norske lover?

Svaralternativer: 1. Veldig negativ, 2. Litt negativ, 3. Nøytral, 4. Litt positiv, 5. Veldig positiv, 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Holdning: $n = 128$, $M = 1.89$, $SD = .97$

Dyrejakt: $n = 124$, $M = 3.12$, $SD = 1.21$

Korrelasjon: $r = .333$, $n = 122$, $p < .000$

6.2.4. Dyrelevant og holdning

Group Statistics

	Dyrelevant	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Holdning (dyr i fangenskap)	Ja	118	1,8644	,95107	,08755
	Nei	9	2,2222	1,20185	,40062

Tabell 7: Deskriptiv analyse: dyrelevant og holdning

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Holdning (dyr i fangenskap)	Equal variances assumed	,796	,374	-1,068	125	,288	-,35782	,33511	-1,02105	,30542
	Equal variances not assumed			-,873	8,781	,406	-,35782	,41007	-1,28900	,57337

Tabell 8: Independent-sample t-test: dyrelevant og holdning

Spørsmål: Er du vant med dyr?

Svaralternativer: 1. Ja, 2. Nei, 3. Vet ikke.

Ja: n = 118 (93%), M = 1.86, SD = .95

Nei: n = 9 (7%), M = 2.22, SD = 1.20

T-test; t (125) = -1.07, p > .288, two-tailed.

6.2.5. Dokumentarfilmer og holdning

Group Statistics

	Dokumentarfilmer	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Holdning (dyr i fangenskap)	Nei	46	2,1957	,88492	,13048
	Ja	73	1,6027	,93897	,10990

Tabell 9: Deskriptiv analyse: dokumentarfilmer og holdningen

		Independent Samples Test								
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Holdning (dyr i fangenskap)	Equal variances assumed	,007	,932	3,429	117	,001	,59291	,17292	,25046	,93537
	Equal variances not assumed			3,476	100,032	,001	,59291	,17059	,25447	,93136

Tabell 10: Independent-sample t-test: dokumentarfilmer og holdning

Spørsmål: Har du sett noen dokumentarfilmer som omhandler spekkhoggere og/eller delfiner, som for eksempel "Blackfish" eller "The Cove"?

Svaralternativer: 1. Ingen, 2. Blackfish, 3. The Cove, 4. Andre, 5. Husker ikke.

Nei: $n = 46$, $M = 2.19$, $SD = .88$

Ja: $n = 73$, $M = 1.60$, $SD = .94$

T-test; $t(117) = 3.43$, $p < .001$, two-tailed.

6.2.6. Tumlere vs. Spekkhoggere og holdning

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Delfiner = Ok	127	1,00	5,00	2,2047	1,16386
Spekkhoggere = Ok	127	1,00	5,00	1,9134	1,09851
Valid N (listwise)	127				

Tabell 11: Deskriptiv analyse: Tumlere vs. Spekkhoggere og holdning

Spørsmål: Jeg synes det er greit med spekkhoggere i fangenskap.

Spørsmål: Jeg synes det er greit med delfiner i fangenskap.

Svaralternativer: 1. Helt uenig, 2. Delvis uenig, 3. Nøytral, 4. Delvis enig, 5. Helt enig, 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Tumlere (delfiner): $n = 127$, $M = 2.20$, $SD = 1.16$

Spekkhoggere: $n = 127$, $M = 1.91$, $SD = 1.09$

6.2.7. Bærekraftig turisme og holdning

Descriptive Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Holdning (dyr i fangenskap)	1.8984	.97075	128
Bærekraftig turist	4.2093	.88100	129

Tabell 12: Deskriptiv analyse: bærekraftig turist og holdning

Correlations			
		Holdning (dyr i fangenskap)	Bærekraftig turist
Holdning (dyr i fangenskap)	Pearson Correlation	1	-.229**
	Sig. (2-tailed)		.010
	N	128	126
Bærekraftig turist	Pearson Correlation	-.229**	1
	Sig. (2-tailed)	.010	
	N	126	129

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 13: Korrelasjonsanalyse: bærekraftig turist og holdning

Spørsmål: Jeg synes det er viktig å være en bærekraftig turist, som vil si å ta vare på økonomiske, sosiale, kulturelle og miljømessige sider ved samfunnet.

Svaralternativer: 1. Helt uenig, 2. Delvis uenig, 3. Nøytral, 4. Delvis enig, 5. Helt enig, 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Holdning: $n = 128$, $M = 1.89$, $SD = .97$

Bærekraftig turist: $n = 129$, $M = 4.21$, $SD = .88$

Korrelasjon: $r = -.229$, $n = 126$, $p < .010$.

6.3. Holdning og atferd

Descriptive Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Holdning (dyr i fangenskap)	1.8984	.97075	128
Atferd (fremtidig besøk)	2.3710	1.12956	124

Tabell 14: Deskriptiv analyse: holdning og atferd

Correlations			
		Holdning (dyr i fangenskap)	Atferd (fremtidig besøk)
Holdning (dyr i fangenskap)	Pearson Correlation	1	.614**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	128	122
Atferd (fremtidig besøk)	Pearson Correlation	.614**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	122	124

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 15: Korrelasjonsanalyse: holdning og atferd

Spørsmål: Hvor stor sannsynlighet er det for at du kommer til å besøke en dyrepark med delfiner og/eller spekkhoggere i fremtiden?

Svaralternativer: 1. Svært usannsynlig, 2. Lite usannsynlig, 3. Ikke sikker, 4. Ganske sannsynlig, 5. Svært sannsynlig, 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare.

Holdning: $n = 128$, $M = 1.89$, $SD = .97$

Atferd: $n = 124$, $M = 2.37$, $SD = 1.13$

Korrelasjon: $r = .614$, $n = 122$, $p < .000$.

7.0. Hypotesetesting

I dette kapitlet knyttes resultatene fra analysene opp mot hypotesene. Ringdal kaller hypotesetesting for *nomologisk validitet*, hvilket viser om hypotesene kan bekreftes eller ikke (Ringdal 2013, 99). Spørreundersøkelsen har gitt empirisk data som kan sees i sammenheng med de utvalgte temaene det ønskes å utforske. Resultatene vil også bli drøftet opp mot relevant teori. Til slutt vil det nevnes noen svakheter ved undersøkelsen for å gjøre leserne bevisste på dette.

7.1. Diverse fellestrekk

H.1.3. De med negativ holdning har mye kunnskap.

Korrelasjonsanalysen viser en negativ korrelasjon på -0.466 , som betyr at holdning og grad av kunnskap ikke samsvarer. Gjennomsnittet på grad av kunnskap ble 3.22 , og holdningen 1.89 . Det vil si jo lavere holdningen synker, jo høyere stiger kunnskapen om delfiner hos respondentene. Korrelasjonen ble signifikant med $< .000$, og er til å stole på. Derfor kan denne hypotesen bekreftes.

Det kan antas at respondentene er kunnskapsorganiserte som Samuelsen og Olsen nevner i teorien sin. Reaksjonene til en attraksjon skaper et minne, hvilket kan gjøre det lettere for personer å huske deres reaksjon. I sammenheng med tema kan derfor respondenten ha tilegnet seg en negativ holdning ved besøk av dyrepark med delfiner. Videre kan dette ha utviklet et minne, hvilket kan anvendes i lignende hendelser i ettertid.

Y og Z generasjonenes tilgang på informasjon kan ha bidratt med økt kunnskap og forståelse om delfiner i fangenskap, og gjort populasjonen mer bevisst på de negative konsekvensene. Det kan tyde på at respondentene som er bevisste på delfiners negative velferd, har en negativ holdning. Disse to metodene å tilegne seg kunnskap på er to forskjellige måter å utvikle en holdning til et objekt, og viser i oppgaven en negativ holdning.

H.1.4. De med negativ holdning er også negative til jakt av dyr i henhold til norske lover.

Korrelasjonen mellom variablene jakt av dyr og holdninger til delfiner i fangenskap er positiv, som tilsvarer .333. Jo mer positiv holdning respondentene har, jo mer positive er de til jakt av dyr. Gjennomsnittet for variabelen dyrejakt er 3.12, hvilket er en nøytral holdning med utgangspunkt i en skala på fem svaralternativer. Da holdning har et gjennomsnitt på 1.89, viser dette at holdningen til dyrejakt er litt mer nøytral enn holdningen til delfiner i fangenskap. Korrelasjonen viser positiv retning, mens gjennomsnittene er litt forskjellig. Denne korrelasjonen er signifikant med $< .000$, og er til å stole på. Da korrelasjonen ikke er så sterk og gjennomsnittene viser forskjeller, velges det å avkrefte hypotesen.

Hypotesen ble utformet som en antagelse om at de med negativ holdning til fangenskap av delfiner, også er negative til jakt av dyr. Dette ved å anta at jakt gir negative assosiasjoner til miljøskader, eller fører til en reduksjon av dyrebestander. Videre kan dette knyttes opp mot delfiner i fangenskap, som også er skadelig for dyrene og skaper reduksjon i bestandene. Hypotesen viste seg å stemme til en viss grad da korrelasjonen fikk et positivt signifikant resultat. Likevel viste gjennomsnittene litt forskjellig på skalaen, og kan antyde at en liten andel respondenter ser den naturlige siden av jakt. Dette ved at mennesker er rovdyr som jakter byttedyr for næring. Dermed er disse respondentene for jakt av dyr, men er likevel negative til delfiner i fangenskap.

H.1.5. De med negativ holdning er vant til dyr.

T-testen viser at 93% av respondentene er dyrevante. Holdningen til de dyrevante fikk et gjennomsnitt på 1.86, som vil si en negativ holdning. De gjenværende 7% som ikke er dyrevante, har også en relativt negativ holdning med et gjennomsnitt på 2.22. Da gjennomsnittet til holdningen er betraktelig lav for begge parter, kan det argumenteres for om det å være dyrevant ikke har betydning for holdningen til delfiner i fangenskap. Det signifikante nivået er $> .288$, og stiller ikke under kravet på $< .050$. Resultatene kan derfor ikke stoles på, og hypotesen kan ikke bekreftes.

Hypotesen ble utformet som en antagelse om at de med negativ holdning ville være følelsesmessig knyttet til dyr fra før av. Dette viste seg å ikke være korrekt da tilknytningen til

dyr ikke har noen betydning for holdningen. Dermed kan både dyrevante og ikke dyrevante personer ha negative og positive holdninger til delfiner i fangenskap.

H.1.6. De respondentene som har sett dokumentarfilmer om spekkhoggere og tumlere i fangenskap, har en mer negativ holdning enn de som ikke har sett dem.

Gjennomsnittsholdningen til antallet som har sett dokumentarfilmer om delfiner i fangenskap ble på 1.60, og antall ikke sett på 2.19. Dette resultatet viser at holdningen til de som har sett dokumentarfilmer om temaet er mer negative enn de som ikke har sett filmene. Likevel er forskjellene minimale, og det kan derfor argumenteres for relativt negative holdninger hos begge parter. Filmene gir en litt mer negativ holdning, men ikke av betydelige forskjeller. Det signifikante nivået ble $< .001$, hvilket viser at resultatet er til å stole på. Det velges her å resultere i at dokumentarfilmer har en mer negativ effekt, men at det også finnes andre variabler som påvirker negativitet mot tema. Derfor kan hypotesen bekreftes.

Resultatet kan ses i sammenheng med den kraftige reduksjonen besøkende i SeaWorld etter lanseringen av Blackfish. Det kan påstås at dokumentarfilmer er med på å skape en mer negativ holdning blant populasjonen. Likevel kan det være andre faktorer som også har en betydning på den negative holdningen, da de som ikke har sett dokumentarfilmer også har en relativt negativ holdning.

H.1.7. Kvinner har mer negativ holdning enn menn til spekkhoggere og tumlere i fangenskap.

Kvinner fikk 1.73 og menn 2.45 på gjennomsnittsholdningen, som resulterer i at kvinner er mer negative til delfiner i fangenskap enn menn. På samme måte som med dokumentarfilmene, er forskjellene også her minimale. Derfor kan hypotesen motargumenteres da resultatene viser at begge kjønn er relativt negative til fagområde. Det signifikante nivået ble $< .000$, som vil si at resultatet er til å stole på. Da det viser seg at kvinner har en litt mer negativ holdning enn menn, er denne hypotesen bekreftet.

Denne hypotesen er også basert på en antagelse om at kvinner er mer følelsesmessig tilknyttet til dyr enn menn. Dette viste seg å kunne argumenteres både for og imot, som vil si at kjønn

har en betydning på holdningen, men at forskjellene er små. Dermed kan både kvinner og menn ha positive og negative holdninger mot delfiner i fangenskap, men at noen flere kvinner har en mer negativ holdning enn menn.

7.2. Tumler vs. Spekkhogger

H.1.2. Det er mer akseptabelt med tumlere i fangenskap enn spekkhoggere.

Den deskriptive analysen viser at gjennomsnittsholdningen til spekkhoggere er på 1.91, og tumlere på 2.20. Dette viser et høyere akseptnivå for tumlere enn spekkhoggere. Likevel er forskjellene relativt små, og begge gjennomsnittene kan rundes grovt opp og ned til 2.0 som vil si en litt negativ holdning. Dermed kan man si at det er liten aksept for begge artene i fangenskap, men at det er litt mindre aksept for spekkhoggere. Da forskjellene på gjennomsnittene er så små som de er, blir det derfor valgt å avkrefte hypotesen.

Hvorfor et fåtall har mindre toleranse for spekkhoggere enn tumlere kan ikke denne oppgaven forklare noe om da oppgaven ikke har kausale design. Det kan antas at størrelsen på dyret kan være en forklaring da en spekkhogger vil trenge betraktelig mer plass enn en tumler.

7.3. Bærekraftig turisme

H.1.1. De med negativ holdning synes bærekraftig turisme er viktig.

Analysen viser en negativ korrelasjon mellom ønsket om en bærekraftig turisme og holdningen, hvilket tilsvarer en persons r på -0.229 . Videre kan man se at variabelen om bærekraftig turisme fikk et gjennomsnitt på 4.21. Da fem var av høyest verdi på svaralternativene, vil dette være et høyt gjennomsnitt. Holdningen har fortsatt lavt gjennomsnitt, hvilket viser positivitet for bærekraftig turisme, og negativitet for delfiner i fangenskap. Videre kan man se at den signifikante verdien er $< .010$, og korrelasjonen kan stoles på. Derfor kan denne hypotesen bekreftes.

Da ønsket om en bærekraftig turisme står sentralt hos respondentene, vil det si at de ønsker å bevare miljøet for senere generasjoner, ifølge Wall og Mathieson. Jakobsen og Viken skriver at det også omhandler forbedring og ikke bare bevaring, som vil si i denne sammenhengen å bedre dyrevelferden. Dette inkluderer dyreparker hvor dyr ikke har det godt i fangenskap. Da forskning og teori viser til dårlig dyrevelferd, kan det her være snakk om at respondentene ønsker å bedre velferden for delfiner i dyreparker.

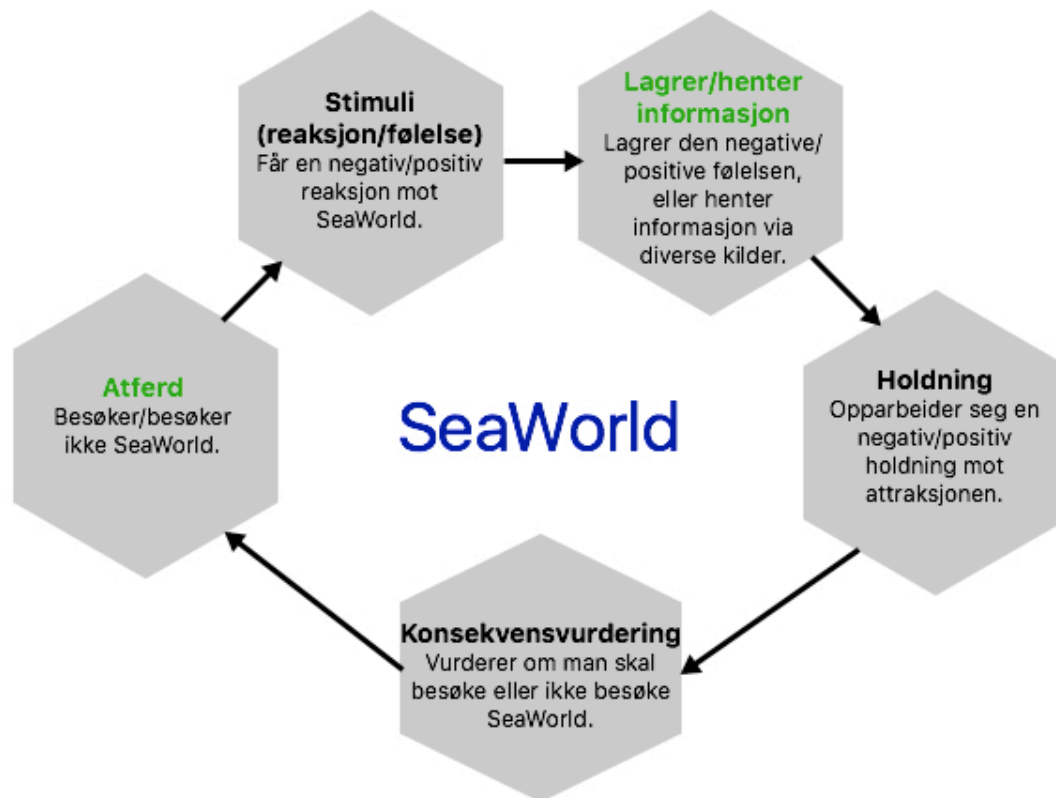
7.4. Positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd

H.1.0. Det er et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z i Norge, i forbindelse med tumlere og spekkhoggere i fangenskap, hvor gjennomsnittet til begge variablene er negative.

I korrelasjonsanalysen ser man at korrelasjonen mellom holdning og atferd ble .614. Da dette er et positivt samsvar forteller dette at holdningen og atferden følger hverandre. Det vil si jo mer positiv holdning respondentene har, jo mer positiv atferd har dem. Gjennomsnittet for holdning ble 1.89 og atferd 2.37. Respondentene har en negativ holdning mot delfiner i fangenskap, og et stort antall velger å ikke besøke parker med disse dyrene inkludert. Likevel fikk atferd en litt høyere verdi, som betyr at noen få respondenter har en negativ holdning, men en litt mer positiv atferd. Den signifikante verdien ble $< .000$, og resultatet er til å stole på. Derfor kan denne hypotesen bekreftes.

I teorien til Skinner omhandler handlinger hva man gjør, og om man utfører handlingen eller ikke påvirkes av egne vurderinger av konsekvenser. En slik handling trigger ofte følelser i kroppen som er en reaksjon på objektet/opplevelsen, og en type atferd. Dette kan sammenlignes med Svartdals teori om stimuli, som også er reaksjoner på handlinger. Svartdal utdyper videre at denne reaksjonen/følelsen er en buffer til en holdning man opparbeider seg. Da Samuelsen og Olsen påpeker at reaksjonen/følelsen lagres i hjernen, og setter grunnlag for fremtidig atferd, vil dette være den opparbeidede holdningen til et objekt eller en opplevelse. Derfor kan man si at holdninger og atferd påvirker hverandre, og hvem av variablene som oppstår først kan variere. En handling kan utføres, som kan utvikle en følelsesmessig reaksjon, som kan utarbeide en holdning, som videre kan påvirke valg av atferd. Likevel kan en holdning til et objekt utarbeides før atferd, da man ifølge Tulgan får mye informasjon via

internett i nyere tid. Informasjonen kan skape en holdning, særlig for generasjon Y og Z som har blitt introdusert for internett i tidlig alder. For eksempel blir det skrevet mye teori om konsekvenser av dyrelivet i boken til Wall og Mathieson, med eksempler fra forskning. Denne informasjonen kan brukes til å skape en holdning før man utfører handlingen.

Figur 2 Eksempel: Holdning og atferd mot SeaWorld

I figur 2. er det illustrert hvordan holdninger og atferd kan påvirke hverandre, og stegene mellom variablene, med SeaWorld som eksempel. Den grønne skriften forteller de to mulige startpunktene i modellen. Resultatene fra analysen kan knyttes opp mot eksempelet, og viser en negativ holdning og atferd for respondentene. Det vil si at respondentene enten har fått negative reaksjoner ved besøk av SeaWorld, eller funnet negativ informasjon via forskjellige kilder. Da man skal kunne slippe å vurdere og analysere hver hendelse, er teorien til Samuelsen og Olsen om lagring av informasjon til situasjoner nyttig. Dette vil si at den negative holdningen om SeaWorld lagres i hjernen, og man slipper å benytte seg av alle stegene i modellen ved senere anledning. Dermed vil personlig mening huskes, og den negative atferden mot SeaWorld vil oppstå instinktivt. Holdning og atferd er knyttet opp mot

et tema og en konkret bedrift, som ifølge Ajzen og Fishbein er nødvendig for å kunne finne samsvar mellom variablene.

Det kan tolkes ut fra resultatene hvilken kategori respondentene faller under i henhold til Samuelson og Olsens holdningsmatrise. Da hypotesen påpeker et negativt utfall for både holdning og atferd, antyder den holdningstype to, den negative aktivisten. Dette på grunn av den sterke positive korrelasjonen, og det lave gjennomsnittet for både holdning og atferd. Respondentene har en negativ holdning til delfiner i fangenskap, og velger derfor å ta avstand til slike attraksjoner.

Atferd har litt høyere verdi enn holdning, og kan tyde på Svartdals teori om kognitiv dissonans, som er atferd som strider mot egne tanker. Dette omhandler de få med positiv atferd, som besøker dyreparker med delfiner til tross for negativ holdning. Personene kan finne unnskyldninger for valg om besøk av parkene. Figur 2. kan brukes som eksempel for respondentene som har opparbeidet en negativ holdning mot SeaWorld, men under konsekvensvurdering velger en positiv atferd. Det kan diskuteres om personene egentlig har en negativ holdning mot parken. For eksempel kan sosiale funksjoner fra funksjonelle holdningsteorier tre inn, hvor personene kan være påvirket av samfunnet da det ikke er sosialt akseptert å ikke være bærekraftig. Det kan også omhandle ego-defensive funksjoner, hvor personene kan bruke for eksempel barn som en unnskyldning for den egentlige positive holdningen, da barna eventuelt ønsker å dra. Dermed kan en negativ holdning uttrykkes til omverdenen fordi atferden er forårsaket av andre.

7.5. Undersøkelsens svakheter

Da kvantitativ metode, som tidligere nevnt kun gir et helhetsbilde, kan det ikke gi en dypere forståelse av fenomenene. Det valgte designet var tverrsnitt, noe som har begrenset dataen til én innsamling istedenfor å videre undersøke eventuelle forandringer som kan oppstå over tid, eller eventuell kontroll av resultater. Svakheten med kvantitativ metode er derfor at det blir lite informasjon, men fordelene er respons fra en større populasjon.

Oppgavens utvalg var studenter ved Høyskolen Kristiania, og vil dermed ikke være representativt for generasjon Y og Z i Norge. Dette var et valg som ble tatt på bakgrunn av tid

og mangel på ressurser, og er derfor en svakhet i oppgaven. Videre ble det en relativt skjev fordeling blant kjønn hvor 99 respondenter er kvinner og de resterende menn. Dette kan påvirke svaret da kvinner og menn har ulike egenskaper. Det ble bare mottatt 131 svar, som er et relativt lite antall for å måle en hel generasjon i Norge.

Da spørreundersøkelsen ble utformet var hensikten å inkludere en “neste side” knapp etter hvert spørsmål, slik at respondenten ikke fikk mulighet underveis til å endre svaret til det etiske “riktige”. Det ble gjort en ubevisst feil, og spørreskjemaet ble ikke slik som planlagt. Derfor kan en feilkilde være at respondentene har svart uærlig. Da dette ikke er noe kontrollerbart i ettertid, må det antas at respondentene har besvart spørsmålene ærlig.

Noen spørsmål i spørreundersøkelsen kan oppfattes ledende, som for eksempel påstanden om at respondenten mener det er viktig med bærekraftig reiseliv. Påstanden kan gjøre respondentene bevisste på viktigheten ved fenomenet, og deretter påvirke svaret. Spørsmålet ble også stilt generelt, og ikke knyttet konkret opp mot dyrevelferd. Likevel omhandler undersøkelsen delfiner i fangenskap, slik at man kan anta respondentene har svart med hensyn til tema.

8.0. Konklusjon

Oppgaven har tatt for seg argumenter for hvorfor dette konkrete temaet er valgt, snakket generelt om problemene rundet fagområdet, og tatt for seg kort om nåtidens situasjon. Ut fra dette ble konkrete problemstillinger og hypoteser utformet, hvor det videre ble redegjort for relevant teori. Metode og design ble også redegjort for, og brukt i analysene som ble gjennomført. Resultatene fra analysene ble knyttet opp mot hypotesene, med bruk av teori og tema for videre diskusjon. Her skal problemstillingene besvares, og deretter konkluderes.

Formålet med oppgaven var å hovedsakelig undersøke om holdning og atferd samsvarer med hverandre, for generasjon Y og Z, mot valgt tema. Dette også for å se hvilken retning holdningen og atferden retter seg mot. Deretter ble det sett på diverse variabler som kan korrelere eller sammenlignes med holdningen. Det ble også undersøkt om bærekraftig turisme er viktig for populasjonen, og hvem av de to valgte artene som er minst akseptert i fangenskap. Oppgaven ble skrevet med et formål om å sette fokus på et viktig og aktuelt tema, og belyse konsekvenser for dyr i turismesammenheng.

P.1.0. *Er det et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd blant generasjon Y og Z i Norge, i forbindelse med tumlere og spekkhoggere i fangenskap?*

P.1.1. *Er det viktig for respondentene med bærekraftig turisme i henhold til oppgavens tema?*

P.1.2. *Er det noen forskjell på respondentenes akseptnivå for spekkhoggere og tumlere i fangenskap?*

P.1.3. *Er det noen kjennetegn som korrelerer sterkt med holdningen til respondentene?*

I resultatene ser man et positivt signifikant forhold mellom holdning og atferd hos populasjonen, i henhold til delfiner i fangenskap. Den overordnede konklusjonen til oppgaven er at det gjennomsnittlige svaret fra utvalget er en negativ holdning til fangenskap av delfiner, og atferden omtrent like negativ. Populasjonen har opparbeidet en holdning de enten har fått via reaksjoner på handlingen, eller via informasjonssøk. Holdningen blir videre brukt ved vurdering av atferd, og lagret i hjernen så man slipper å analysere lignende situasjoner i ettertid.

Analysene viser at populasjonens flertall syntes det er viktig med bærekraftig turisme i henhold til oppgavens tema. Da fokuset på bærekraftig reiseliv har økt i nyere tid, kan større interesse for bærekraft ha bidratt med menneskers anerkjennelse for konsekvenser av delfiner i fangenskap. Det er påvist mange konsekvenser av dyr i fangenskap, for eksempel sosialt stress som er det viktigste problemet for dyrene.

Resultatene viser en forskjell i akseptnivå for spekkhoggere og tumlere i fangenskap, men at forskjellene er små. Det er litt mer akseptabelt blant populasjonen med tumlere enn spekkhoggere. Likevel er forskjellene så små, at det velges å konkludere med at det ikke finnes forskjeller blant dyrene da begge dyrene har negative holdninger mot seg. SeaWorld sin beslutning om å avslutte spekkhoggere i fangenskap kan gi en positiv effekt på populasjonen. Det kan likevel diskuteres om dette tiltaket bidrar nok til bærekraftig utvikling og endret holdning da parken fremdeles har hold av tumlere. På en annen side vil det være et steg i riktig retning.

Analyser viser at noen variabler har en sammenheng med holdningen til populasjonen. Den eneste variabelen som samsvarer sterkt er kunnskap. Variabelen med dyrejakt har også en liten sammenheng, men har litt forskjellig gjennomsnitt på skalaen. Derfor er det valgt å konkludere med at dyrejakt ikke har en sammenheng med holdningen. Dokumentarfilmer og kjønn er to variabler som har en betydning for holdningen, selv om forskjellene er små. Dyrevant var en variabel med ingen betydning. Ut i fra analysene finnes det kjennetegn som kan korrelere og sammenlignes med holdningen respondentene har, men at enkelte variabler oppgaven velger å fokusere på ikke har store betydninger. Det kan tyde på at Y og Z generasjonenes tilgang på informasjon, kan ha påvirket deres kunnskap og mening om akseptnivået for disse artene i fangenskap. Kunnskapen kan ha vært med på å forme holdningen.

8.1. Videre forskning

For videre forskning kunne man utforsket mer spesifikt på SeaWorld, og om det å fjerne spekkhoggere hjelper på holdningen til mennesker, selv om bedriften fortsetter med tumlere og andre dyr. Rundt dette kunne det bli gjennomført et eksperiment, hvor respondentene i

samme utvalg blir utsatt for forskjellige stimuli. Det kan også utføres kausale analyser for å finne årsaksforklaringer til hvorfor holdningen og atferden til populasjonen er negativ.

9.0. Referanseliste

- Ajzen, Icek og Martin Fishbein. 1980. *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*. Upper Saddle River: Prentice-Hall, Inc.
- Eagly, Alice H. og Shelly Chaiken. 1998. *Attitude Structure and Function: Handbook of Social Psychology*. 4.utgave. New York: McGraw-Hill.
- Edgell, David L. Sr. og Jason R. Swanson. 2013. *Tourism policy and planning. Yesterday, today and tomorrow*. 2. utgave. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Fowler, F.J. og Mangione, T.W. 1990. *Standardized survey interviewing: Minimizing interviewer-related error*. Newbury Park, Calif: Sage Publications.
- Green, Ronda and Giese, Melissa. 2004. Negative effects of wildlife tourism on wildlife, pp.
- Groves, R.M., F.Jr Fowler, M.P. Coupler, J.M Lepkowski, E. Singer og R. Tourangeau. 2004. *Survey methodology*. Hoboken, NJ: J. Wiley.
- Higginbottom, Karen. 2004. *Wildlife tourism: Impact, management and planning*. Altona: Common ground publishing Pty Ltd
- Hågvær, Eline Benestad. 2010. *Det zoologiske mangfoldet. Dyregruppernes systematikk, bygning og levevis*. 3 utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, Jens Kristian Steen og Arvid Viken (red.). 2011. *Turisme: Fenomen og næring*. 4.utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kaufmann, Geir og Astrid Kaufmann. 2009. *Psykologi i organisasjon og ledelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Katz, Daniel. 1960. *The functional approach to the study of attitudes*. Public Opinion Quarterly. Vol 24 (2):163-204.

- Newsome, D., Moore, S.A. and Dowling, R.K. 2002. *Natural Area Tourism: Ecology, Impacts and Management*. Channel View Publications, Clevedon.
- Pallant, Julie. 2013. *SPSS Survival Manual. A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. 5. utgave. Berkshire: Open University Press.
- Regel, J. and Putz, K. 1997. *Effect of human disturbance on body temperature and energy expenditure in pinguines*, *Polar Biology*, 18, 246-53.
- Ringdal, Kristen. 2013. *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlag Vigmostad & Bjørke AS.
- Samuelsen, Bendik M. og Lars Erling Olsen. 2007. *Jeg har meninger - sterke meninger - men jeg er ikke alltid enig i dem*. Magma Econas tidsskrift for økonomi og ledelse. Lesedato 03. februar 2016.
- Selnes, Fred. 1999. *Markedsundersøkelser*. 4 utgave. Otta: Tano Aschehoug.
- Steven, Stanley Smith. 1946. *On the theory of scales of measurement*. *Science*, 103 (2684).
- Tulgan, Bruce. 2009. *Not Everyone Gets a Trophy: How to Manage Generation Y*. Wiley.
- Wall, Geoffrey og Alister Mathieson. 2006. *Tourism: change, impact and opportunities*. England: Pearson Education Limited.

Vedlegg 1:

Spørreundersøkelse - Dyreparker

Vi setter stor pris på om du har mulighet til å sette av noen minutter på spørreundersøkelsen vår, som omhandler menneskers holdninger og atferd til dyreparker. Undersøkelsen vil ta ca. 5 minutter, og det hadde vært fint om du svarte på alle spørsmålene. Informasjonen vil kun benyttes som statistikk og analyser i vår bacheloroppgave ved Høyskolen Kristiania. Undersøkelsen er helt anonym og kan på ingen måte spores tilbake til respondenten.

1. Kjønn?

1. Kvinne
2. Mann
3. Vet ikke/Ønsker ikke svare

2. Alder?

3. Studieretning?

4. Er du vant med dyr?

1. Ja
2. Nei
3. Vet ikke

5. Har du barn?

1. Ja
2. Nei
3. Ønsker ikke svare

6. I hvilken grad er du positiv/negativ til lovlig jakt av dyr i henhold til Norske lover?

1. Veldig negativ

2. Litt negativ
3. Nøytral
4. Litt positiv
5. Veldig positiv
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

7. Hvor mange ganger har du sett/møtt spekkhoggere og/eller delfiner i en dyrepark?

0 1 2 3 4 Flere Vet ikke

8. Hvilken grad ble du positivt/negativt påvirket av dyreparken som inneholder spekkhoggere og/eller delfiner følelsesmessig under oppholdet?

1. Veldig negativ
2. Litt negativ
3. Nøytral
4. Litt positiv
5. Veldig positiv
6. Ønsker ikke svare/Ikke aktuelt

9. I hvilken grad har du kjennskap til spekkhoggere og/eller delfiner sin levemåte i fangenskap versus vill tilstand?

1. Ingen kunnskap
2. Lite kunnskap
3. Nøytralt
4. Litt kunnskap
5. Mye kunnskap
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

10. Vennligst angi i hvilken grad du er enig i påstandene under. Ett kryss for hver påstand.

- **Jeg synes det er viktig å være en bærekraftig turist, som vil si å ta vare på økonomiske, sosiale, kulturelle og miljømessige sider ved samfunnet.**
 1. Helt uenig
 2. Delvis uenig

3. Nøytral
 4. Delvis enig
 5. Helt enig
 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare
- **Jeg ønsker autentiske (ekte) opplevelser på mine reiser.**
 1. Helt uenig
 2. Delvis uenig
 3. Nøytral
 4. Delvis enig
 5. Helt enig
 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

 - **Jeg føler jeg får status ved å besøke dyreparker med spekkhoggere og/eller delfiner.**
 1. Helt uenig
 2. Delvis uenig
 3. Nøytral
 4. Delvis enig
 5. Helt enig
 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

 - **Jeg synes det er greit med delfiner i dyreparker.**
 1. Helt uenig
 2. Delvis uenig
 3. Nøytral
 4. Delvis enig
 5. Helt enig
 6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

 - **Jeg synes det er greit med spekkhoggere i dyreparker.**
 1. Helt uenig
 2. Delvis uenig
 3. Nøytral

4. Delvis enig
5. Helt enig
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

11. I hvilken grad er det viktig for deg å se/møte spekkhoggere og/eller delfiner generelt (uavhengig av dyreparker)?

1. Ikke viktig
2. Lite viktig
3. Nøytral
4. Ganske viktig
5. Svært viktig
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

12. Hvor stor sannsynlighet er det for at du kommer til å besøke en dyrepark med delfiner og/eller spekkhoggere i fremtiden?

1. Svært usannsynlig
2. Lite usannsynlig
3. Ikke sikker
4. Ganske sannsynlig
5. Svært sannsynlig
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

13. I hvilken grad er du enig i at høy pris er en faktor som påvirker dine valg om å besøke en dyrepark med spekkhoggere og/eller delfiner?

1. Svært uenig
2. Delevis uenig
3. Nøytral
4. Delevis enig
5. Svært enig
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

14. Har du sett noen dokumentarfilmer som omhandler spekkhoggere og/eller delfiner, som for eksempel "Blackfish" eller "The Cove"? (Kan krysse av for flere alternativer)

1. Ingen

2. Blackfish
3. The Cove
4. Andre
5. Husker ikke

15. Hvor sannsynlig er det at stor tilgang på informasjon har påvirket din holdningen til spekkhoggere og/eller delfiner i dyreparker?

1. Svært usannsynlig
2. Lite usannsynlig
3. Ikke sikker
4. Ganske sannsynlig
5. Svært sannsynlig
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

16. Hvilken holdning vil du si at du har til spekkhoggere og/eller delfiner i dyreparker?

1. Veldig negativ
2. Litt negativ
3. Nøytral
4. Litt positiv
5. Veldig positiv
6. Vet ikke/Ønsker ikke svare

Takk for ditt svar!